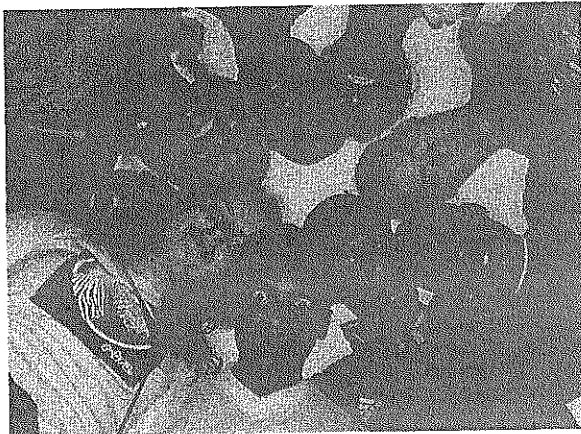

Jaarverslag 2002

Inhoudsopgave

Inleiding	2
1 Activiteiten	3
1.1 Seven Sins	3
1.2 Seven Sins herneming	7
1.3 Lef in Suriname	10
1.4 Ik blijf	18
2 Educatie	20
2.1 Workshops	20
2.2 The Making of Seven Sins	22
2.3 Digitale lesbrief	25
3 Marketing	26
3.1 Acquisitie	26
3.2 Publiciteit	28
3.3 Website	29
3.4 Uitmarkten	29
4 Vooruitblik op 2003	33
Bijlagen	34
1 Rotterdams Lef in het kort	34
2 Medewerkers 2002	36
3 Speelplan en bezoekcijfers 2002	39
4 Recensies	41

Inleiding

De eerste cast van Seven Sins

De tweede cast van de herneming van Seven Sins

Voor u ligt al weer het vijfde jaarverslag van Rotterdams Lef. Het was een mooi jaar met als hoogtepunt het bezoek aan Suriname. Dat was een geweldige reis waar wij met heel veel plezier en heimwee aan terug denken. Seven Sins was een grote uitdaging voor ons. De voorstelling heeft acht maanden lang door Nederland getoerd met twee verschillende casts. Na 85 voorstellingen kunnen we zeggen dat het een groot succes was, waarmee Lef weer een flinke stap voorwaarts heeft gemaakt in haar artistieke ontwikkeling.

In de volgende vier hoofdstukken krijgt u een uitgebreid verslag van alle activiteiten die wij het afgelopen jaar gedaan hebben.

Hoofdstuk 1 geeft een beschrijving van de voorstelling Seven Sins, de reis naar Suriname en de performance Ik blijf. In hoofdstuk 2 worden de educatieve projecten van dit jaar besproken. Alle activiteiten op het gebied van marketing en sales komen in hoofdstuk 3 aan bod. In het laatste hoofdstuk wordt een vooruitblik gegeven op de activiteiten in 2003.

1 Activiteiten

1.1 Seven Sins

1.2 Herneming Seven Sins

1.3 Suriname

1.4 Ik blijf

Repetitie scène Midas, Seven Sins 1

1.1 Seven Sins

Na de succesvolle producties 'TRANSATLANTA' en 'Rotterdam Nu en Dan' in 2001 kwam Rotterdams Lef in 2002 met de voorstelling Seven Sins. Dit was alweer de negende voorstelling in haar bestaan. Seven Sins is voortgekomen uit het internationale jongerentheaterproject TRANSATLANTA en is geregisseerd door Elike Koster en Michael Sahr Ngaujah. De productie is op 16 februari 2002 in theater Lantaren Venster in Rotterdam in première gegaan. Op 10 september is de voorstelling met een deels nieuwe cast in reprise gegaan. Deze reprise werd geregisseerd door Sahr Ngaujah en Jolanda Spoel en heeft door Nederland getoerd tot en met 18 december 2002.

Artistieke uitgangspunten

Inhoud

Het uitgangspunt van deze voorstelling is het thema de 'zeven hoofdzonden': jaloezie, lust, hebzucht, luiheid, vraatzucht, trots en wraak. De voorstelling bestaat uit losse scènes met veel spel, muziek, dans, zang, rap en visuals, die ieder hun eigen verhaal vertellen over één van de zeven zonden. De belangrijkste vraag is hoe erg die zonden zijn en of je kunt leven zonder zondig te zijn. De scènes zijn gebaseerd op eigen verhalen en ervaringen van de spelers en worden afgewisseld door fragmenten uit mythologische verhalen waarin de zeven hoofdzonden een grote rol spelen, zoals de verhalen van Midas, Medea en Dyonissus.

Artistiek concept

Rotterdams Lef maakt geen gebruik van bestaand repertoire, maar maakt haar stukken zelf. De eerste aanzet voor Seven Sins is gedaan tijdens het internationale jongerentheaterproject TRANSATLANTA in juni 2001. De spelers gingen drie weken aan de slag met het thema zeven hoofdzonden en improviseerden en associeerden op de vloer. Dit mondde uit in een korte presentatie. In de seizoensvoorstelling Seven Sins is dit thema verder uitgewerkt. De makers, Jolanda Spoel en Freddie Hendricks, zagen veel mogelijkheden, gezien de archetypische waarden van dit begrip, om hier een vruchtbare invulling aan te geven. Daarnaast is het een gegeven waar ook de spelers en het publiek zich in kunnen inleven. Het geeft handvaten om een aantal onderwerpen dramatisch uit te werken. De verhaallijn en de opbouw van het stuk is wel compleet veranderd in vergelijking met de Seven Sins van TRANSATLANTA. In november 2001 zijn de repetities gestart voor de huidige voorstelling.

Werkwijze

Regisseurs Elike Koster en Michael Sahr Ngaujah hebben ervoor gekozen om het creëren van de voorstelling werkelijk samen met de jongeren te doen. Waar normaal gesproken het script het uitgangspunt is, was het nu het sluitstuk. Tijdens de eerste weken van de repetitieperiode is er gewerkt aan het verzamelen van materiaal voor de voorstelling: gestart werd vanuit de ervaringen, opvattingen en gevoelens die de spelers zelf hadden bij de verschillende zonden. Eerst bekeken ze

films met hetzelfde thema, waarna met een hoop energie en interesse voor het onderwerp over elkaars ideeën werd gediscussieerd. Aan de hand van gesprekken en improvisaties ontstonden iedere dag een paar prachtige momenten waar verder op werd voortgeborduurd. Dit leidde tot een treatment van waar uit verder gewerkt werd: de spelers werkten aan scènes en het artistieke team deed de eerste voorstellen voor muziek, visuals, decor, kostuums en licht. Vervolgens werden de verschillende scènes achter elkaar geplakt en konden de visuals, muzieksamples, decor, kostuums en lichtplan worden gemaakt. Tot slot werd alles in elkaar gezet en werden de teksten vastgelegd in een script. Zo ontstond er uiteindelijk een zeer authentieke en eerlijke voorstelling.

Elike heeft vooral zorg gedragen voor de teksten van de voorstelling en de regie van de kleine persoonlijke scènes. Sahr heeft zich vooral bezig gehouden met de vormgeving van de grote mythische scènes, waarin veel gedanst en gezongen werd.

Vorm

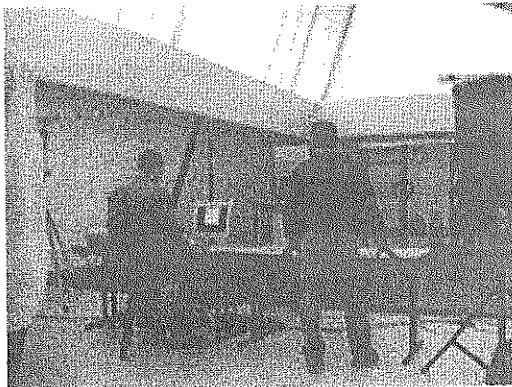
Het theater van Rotterdams Lef is een multidisciplinaire eenheid; verschillende disciplines worden ingezet als verhalend element. Spel, dans en rap zijn altijd belangrijke elementen van de voorstellingen van Rotterdams Lef geweest. Bij Seven Sins is de bijdrage van muziek en zang verder uitgewerkt. Daarbij werden de contacten die tijdens Rotterdam Nu en Dan met het Rotterdams Conservatorium zijn gelegd, verder uitgebouwd. Oud-student Ben Elshout heeft de muziek verzorgd.

De toepassing van multimediale technieken, zoals projecties en live opnamen, vormde een belangrijke deel van het 'gezicht' van de voorstelling. Bij de verdere invulling van kostuums en decor is gezocht naar aansluiting en wisselwerking. Dat betekende dat er gebruik gemaakt werd van een neutrale styling met veel ruimte voor subtiele details, gezocht in materiaal, kleur en stoffen. Decor en kostuumontwerpster Merel Nip heeft gekozen voor modieuze kleding, die bij wijze van spreke zo uit de kledingkast van veel jongeren kan komen.

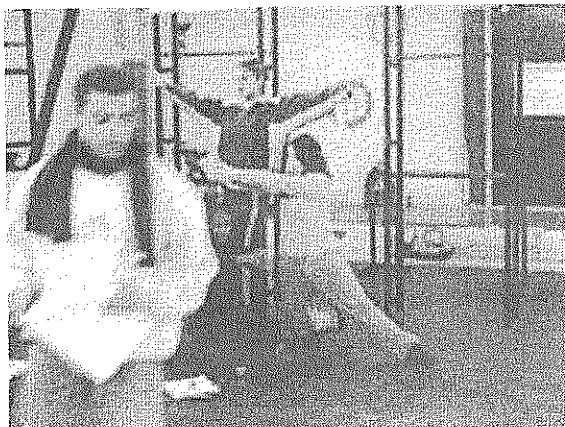
Het smeden van een eenheid, het bijbrengen van basisvaardigheden in de gebruikte disciplines, en het bijbrengen van de multidisciplinaire werkwijze was van het grootste belang. Er is dan ook veel aandacht besteedt aan het trainen van de spelers in spel, dans, muziek en zang.

Multimedia toepassing in de voorstelling

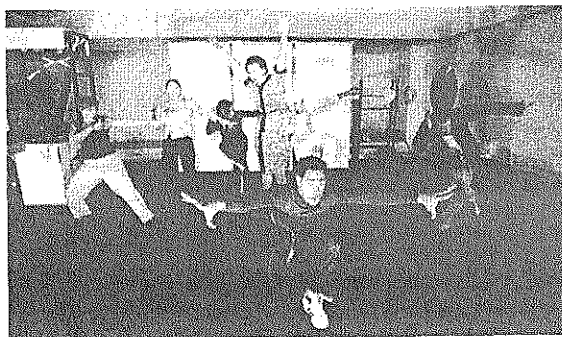
De visuals zijn gemaakt door Ruud Lanfermeijer van Shade Interactive Design. Tegelijkertijd met het repeteren en het ontwikkelen van de voorstelling startte Shade met het verzamelen van film- en geluidsmateriaal dat aansloot bij het thema van de voorstelling. In overleg met het artistieke team werd een selectie van het materiaal gemaakt. Vervolgens werd gedurende de gehele repetitieperiode regelmatig beeldmateriaal aan bepaalde scènes toegevoegd. Op een paar plaatsen in de

Remko van Dokkum (Shade) is bezig met het programmeren van de visuals

Tijdens de repetities van Seven Sins in MAP

Repetitie Seven Sins

voorstellingen speelt het beeldmateriaal ook een rol in het verhaal. Hiervoor werd materiaal tijdens de repetities gefilmd.

Bij de uitvoering van Seven Sins 1 was altijd visuals mixer Remko van Dokkum van Shade Interactive aanwezig. Ter plekke mixte hij live beelden met materiaal uit de computer en vormde zo een interactief en integraal onderdeel van de voorstelling. Het gesproken en geschreven dagboek (op het projectiescherm) fungeerde als rode draad. In sommige scènes bedienden de spelers zelf de live camera's. Bij de herneming van Seven Sins werden de visuals gemixt door onze eigen technicus Danny van der Meeren.

Artistieke team

Concept:	Elike Koster
Regie:	Elike Koster en Michael Sahr Ngaujah
Choreografie:	Ruben Solognier
Muziek:	Ben Elshout
Decor en kostuums:	Merel Nip
Visuals:	Ruud Lanfermeijer (Shade Interactive Design)
Lichtontwerp:	Aram Visser
Productie:	Jennefer Verbeek
Spel	Camie Bongger, Sharon Bouma, Elcon Fleur, Melvin van Gennip, Eline Jansen, Sara Lima, Mike Latina, Tjon A Tsien, Ruben Solognier

Productieperiode

Repetitieperiode

De repetitieperiode liep van half november 2001 tot en met half februari 2002. Er werd gerepeteerd in de locatie van MAP aan de Wijnhaven in Rotterdam. Het was een goede ruimte; zij lag dicht bij de stad, was ruim en was de hele periode beschikbaar voor de groep. Andere ruimten werden gebruikt door andere theatergroepen zoals MAP en Root. Vooral de acteurs vonden dit erg leuk. Het enige nadeel van de ruimte was dat er geen dansvloer lag, enkel een betonnenvloer. Daarnaast was er veel geluidsoverlast van heiverkzaamheden naast het pand.

De periode november en december werd gebruikt worden voor improvisaties om de groep te leren kennen en inhoud te verzamelen voor de voorstelling. De spelers vonden dit erg fijn. Ze hebben veel geleerd over tekstbeheersing en improvisatie. Het duurde wel even voordat de spelers en de regie aan elkaar gewend waren. Aan het eind van de kerstvakantie zou er een treatment klaarliggen, waardoor er begonnen kon worden met de visuals en het decor. Op dat moment zou het team bij elkaar komen om te brainstormen over decor, licht en visuals. Na de vakantie was de regie nog niet zover dat er een duidelijk concept voor de voorstelling was. Door gebrek aan een goede planning per fase

en goede communicatie duurde het allemaal langer en maakte dit de samenwerking en het werk voor de teamleden niet altijd even gemakkelijk. De afmonteerfase en de try-outs moesten verder in de planning naar achteren worden verschoven.

Afmonteerperiode

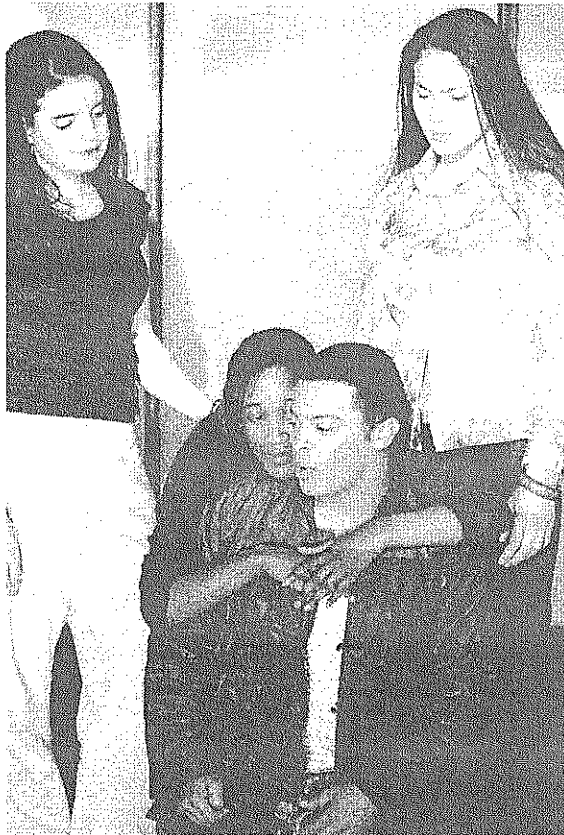
De afmonteerperiode was in eerste instantie eind januari gepland. In de Schiecentrale was een grote ruimte geboekt. Na de kerstvakantie bleek dat voorstelling nog niet zo ver was dat er dan kon worden afgemonteerd. Helaas kon de ruimte niet meer worden afgezegd of op een later tijdstip worden gehuurd. Besloten werd niet af te monteren, maar te repeteren in de ruimte. De locatie was zeer handig voor de decorontwerpster, omdat zij het meeste decor in deze periode kon bouwen. Het eigenlijke afmonteren is gebeurd in de weken erna in de Wijnhaven en in Odeon waar de eerste twee try-outs werden gehouden. Voor de lichtontwerper betekende dit, dat hij pas net voor de eerste try-out, aan het maken van een lichtplan kon beginnen.

De groep heeft het moeilijk gehad met de hoge druk waar de regie onder stond. Zij merkten dat de communicatie tussen de teamleden niet goed verliep en er geen goede planning was. Dit werkte nadelig voor hun zelfvertrouwen. Door de drukke werkperiode in de laatste 3 weken, raakten spelers vermoeid en kregen ze fysieke klachten. Desondanks hebben ze heel professioneel en gedisciplineerd gewerkt.

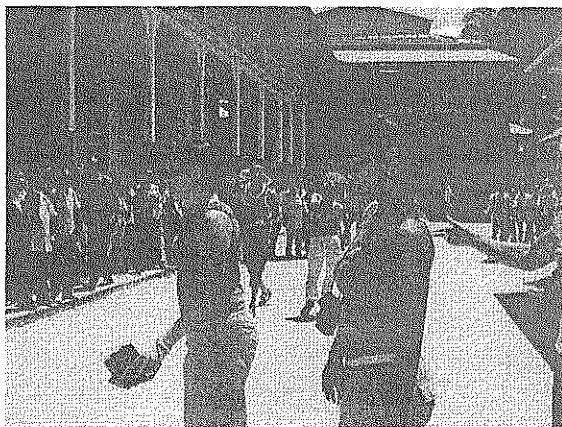
Voorstellingsperiode

De voorstelling is op 15 februari in première gegaan en is totaal 44 keer gespeeld in theaters, wijkcentra, op scholen en op andere locaties. Op 7 en 8 februari werden de eerste twee try-outs gehouden in Wijkcentrum Odeon. Beide try-outs waren uitverkocht. De reacties waren erg veel belovend. De overige twee try-outs en première vonden plaats in theater Lantaren Venster, op 13, 14 en 15 februari. Door de verbouwing van theater Hal 4 kon er niet gespeeld worden in het eigen theater. Lantaren Venster was een goed alternatief. De samenwerking en het contact verliepen erg prettig. Helaas was alleen de kleine zaal beschikbaar. De zaal zat zowel met de première als met de try-outs helemaal vol. Het publiek reageerde erg enthousiast op de voorstelling. Na afloop van de première was er een feestje met een DJ.

We hebben geprobeerd om zoveel mogelijk in theaters te spelen. Seven Sins is een voorstelling met veel techniek. Scholen hebben veel minder voorzieningen, faciliteiten en mankracht in huis dan theaters. Hoe beter de omstandigheden waren, hoe beter de voorstelling stond. Uiteindelijk hebben we 65% van alle voorstellingen in theaters gespeeld.

Scène Medae, Seven Sins 1

Promotie op school in Paramaribo

Suriname

Naar aanleiding van het succes van de tour op Aruba in 2000 heeft Lef in mei 2002 een bezoek gebracht aan Suriname. Drie weken lang gaf de groep optredens en workshops. Doel van dit bezoek was overdracht van kennis en uitwisseling van ervaringen op het gebied van theatermaken, productie en theatertechniek. De voorstelling *Seven Sins* werd met veel enthousiasme ontvangen. Het thema van de voorstelling 'de zeven hoofdzonden', de taal, de muziek en de kleding waren erg herkenbaar. Multidisciplinair theater met gebruik van visuals is geheel nieuw voor Suriname. Aan kennis over theatermaken en productie is een groot tekort in Suriname. Het enthousiasme van de workshopdeelnemers was dan ook erg groot. Onze komst heeft Suriname geïnspireerd en gestimuleerd om verder te gaan in het ontwikkelen van theater met en voor jongeren. Voor een uitgebreider verslag zie hoofdstuk 2.3.

1.2 *Seven Sins* in herneming

Na een succesvolle tournee is Lef in augustus met een nieuwe cast verder gegaan. Melvin, Sara, Sharon, Camie en Elcon hebben de groep verlaten. Camie, Sara en Melvin zijn naar DOX gegaan, Sharon is gaan studeren aan de theaterschool in Amsterdam en Elcon is voor een aantal maanden naar de VS gegaan. Ook regisseuse Elike nam afscheid van de groep.

In augustus zijn de repetities voor de herneming van *Seven Sins* gestart. De regie was in handen van Sahr Ngaujah en Jolanda Spoel. De tournee liep van 10 september tot en met 18 december.

Artistieke team herneming *Seven Sins*

Concept:	Elike Koster
Regie:	Jolanda Spoel en Michael Sahr Ngaujah
Choreografie:	Ruben Solognier
Muziek:	Ben Elshout
Decor en kostuums:	Merel Nip
Visuals:	Ruud Lanfermeijer
Lichtontwerp:	Peter Budwilowitz
Productie:	Henca Maduro
Company manager:	Sigmar Vriesde
Spel:	Laise Aerts, Nasrdin Dchar, Marjolein Frantzen, Eline Jansen, Naro Jurles, Mike Latina, Cilesia Lima, Tjon A Tsien, Romeo Schotsborg, Ruben Solognier

Productieperiode herneming

Repetitieperiode

De repetitieperiode liep van begin augustus tot en met 10 september. Er werd gerepeteerd in de oude Dansacademie op de Tandwielstraat in Rotterdam-Zuid. Het was een goede ruimte met een goede vloer en erg ruim. De eerste periode werd gebruikt om kennis te maken met elkaar en met het stuk. De nieuwe spelers hadden van tevoren allemaal het script en de video mee gekregen om te bestuderen. Na de kennismaking werden de rollen verdeeld en werd het stuk aangepast waar het moest. De gebruikte muziek werd door Ben geüpdate, nieuwe songs werden toegevoegd. Ook de kleding werd gerestyled. Veel kleding van de vorige editie was versleten of paste de nieuwe acteurs niet. Het decor werd gerepareerd en op enkele punten aangepast. Het lichtplan werd verbeterd. Geprobeerd werd zo dicht mogelijk bij de oude versie te blijven. Merel Nip en Ruud Lanfermeijer waren hier nauwelijks bij betrokken. Door hun andere werkzaamheden waren zij niet beschikbaar. Dit leverde echter geen problemen op voor de te maken aanpassingen.

Afmonteerperiode

Van 7 tot en met 10 september werd er afgemonteerd in theater Hal 4. Nu Hal 4 klaar was met verbouwen kon er weer gerepeteerd en gespeeld worden. Dit was zowel artistiek als praktisch een verbetering ten opzichte van de periode in februari. De cast en crew had het veel minder zwaar te verduren dan de vorige ploeg. De communicatie tussen de twee regisseurs verliep zeer goed. Ze vulden elkaar erg goed aan. Dit had een positieve invloed op de rest. Ook de communicatie met het artistieke team verliep goed. Alleen de communicatie tussen de techniek en de regie verliep niet helemaal optimaal. Dit had grotendeels te maken met de wisseling van de wacht bij de techniek. Mirjam Scholten en Danny van der Meeren waren aangetrokken om respectievelijk het licht, geluid en de visuals te bedienen. Met deze twee ervaren mensen konden ook een heleboel technische problemen worden opgelost.

De cast van herneming van Seven Sins

Voorstellingsperiode

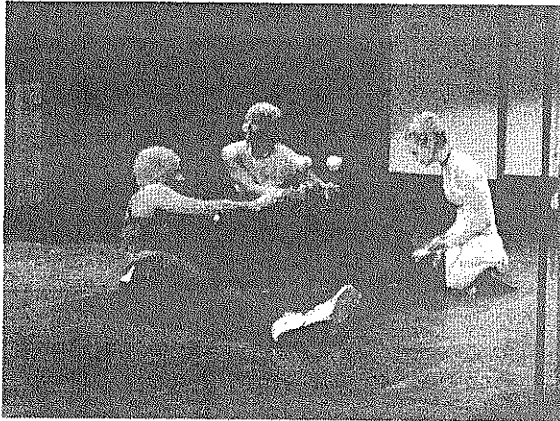
De herneming ging op 12 september in première en is daarna nog 38 keer gespeeld in theaters en scholen. Op 11 september werden twee try-outs gespeeld in theater Hal 4. Iedereen was erg enthousiast en vond de voorstelling zelfs nog beter dan de vorige. De première was helemaal uitverkocht. Na afloop was er een afterparty.

Met de herneming is het aantal voorstellingen in theaters toegenomen. 72,5% van de voorstellingen waren in theaters, de rest was op scholen. De spelers en de techniek zijn erg blij met deze ontwikkeling. Seven Sins kwam in theaters beter tot zijn recht. Dit was ook te merken aan de reacties van leerlingen. Eén van de top voorstellingen was de voorstelling in theater de Krakeling in

Amsterdam. Alles liep fantastisch, de techniek was goed, het spel was voortreffelijk, de sfeer te gek en het publiek was uitzinnig van enthousiasme.

Het probleem van voorstellingen op school is dat je als technicus en speler niet weet wat je aantreft en of de voorzieningen wel zo zijn zoals was afgesproken; te klein speelvlak, te weinig stroom, geen op- en afbouw assistentie, moeilijk bereikbare theaterruimte etc. Gelukkig waren er ook een aantal hele leuke en goede scholen bij, die veel medewerking gaven. We troffen veel enthousiaste leerlingen die graag wilden meehelpen met op- en afbouwen. Sommigen hielpen zelfs meerdere dagen mee als dat kon.

De laatste voorstelling was in Theater de Tobbe in Voorburg. Speciaal voor deze gelegenheid hadden we de Rotterdamse rapper Klopdokter gevraagd om de voorstelling uit te leiden met een rap en samen met de spelers en het publiek te freestylen. Het was een succesvolle avond. Het jonge publiek was erg enthousiast en de act van Klopdokter was een schot in de roos.

Scène 'Hans en Grietje', Herneming Seven Sins

1.3 Lef in Suriname

In 2000 ging Rotterdams Lef in het kader van Culturele Uitwisseling Nederland, Nederlandse Antillen en Aruba (CUNNAA) drie weken voor optredens en workshops naar Aruba. Deze uitwisseling was zo'n succes dat men hier graag een vervolg aan wilde geven en dit project ook met Suriname wilde organiseren.

Van mei 2001 vond een voorbereidingsbezoek plaats aan Suriname. Evan van der Most, Jolanda Spoel en Sasha Dees werden enthousiast onthaald en brachten een bezoek aan diverse organisaties, scholen, overheden, projecten, theatermakers en theaterorganisaties. Het voorbereidingsbezoek was een succes. Iedereen was erg enthousiast over de komst van Rotterdams Lef naar Suriname in 2002. Samen met coproducent Directoraat Cultuur van het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling van de Republiek Suriname (MINOV/Cultuur) werd overgegaan tot het maken van een plan. In overleg met het onderwijs werd gekozen voor de periode van 7 mei tot en met 26 mei. Dit lag precies tussen de Paasvakantie en de schoolonderzoeken.

Vlak voor vertrek van de groep naar Suriname ontstonden er problemen. Drie weken voor vertrek naar Suriname kregen we het bericht van het Directoraat Cultuur in Paramaribo dat er financiële problemen waren. De financiële situatie was zo ernstig dat er geen geld was om het bezoek van Lef te bekostigen. Gevraagd werd wat er nog vanuit Nederland gedaan kon worden. Er werd contact gezocht met het Fonds voor de Podiumkunsten en het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Deze konden echter niets voor ons doen. Op 3 mei kregen we weer een e-mail van het Directoraat Cultuur dat de financiële problemen zo groot waren, dat als er geen oplossing vanuit Nederland zou komen, het bezoek afgeblazen moest worden. Alles was echter al geregeld en iedereen zat al bijna in het vliegtuig. Uiteindelijk werd er met tussenkomst van het ministerie van Buitenlandse Zaken en de Nederlandse Ambassade overeengekomen dat Rotterdams Lef wel naar Suriname kon komen en het project dus gewoon door zou gaan. Een maal in Suriname was het hoogst onzeker of het afreizen naar de districten door zou kunnen gaan. Afhankelijk van de recette opbrengsten zou er worden gekeken of en hoeveel geld er was voor activiteiten in de derde week. Mocht het wel doorgaan dan zou het een ingekort programma worden van twee in plaats van vijf dagen. We hoefden ons echter geen zorgen te maken over onze huisvesting in Suriname.

Halverwege het verblijf kwam MINOV/Cultuur toch zo erg in de problemen dat men zich alsnog genoodzaakt zag de samenwerking op te zeggen, omdat men zich niet aan zijn verplichtingen kon houden. Op donderdagavond 15 mei ontving Sasha een brief van het Directoraat Cultuur dat zij de kosten van het verblijf van Rotterdams Lef tot en met 19 mei 2002 konden dragen en dat het Directoraat Cultuur niet aansprakelijk kon worden gesteld voor de daarna gemaakte kosten. Het programma in de districten werd hiermee ook geannuleerd. Geprobeerd werd om eerder naar Nederland terug te reizen, maar alle vluchten zaten vol. We moesten dus wel tot en met 26 mei blijven

Aankomst in Suriname

en dus stonden we de laatste week op straat. We hadden geen hotel, geen vervoer en geen werkprogramma, omdat dit conform de samenwerking de (financiële) verantwoordelijkheid was van het Directoraat Cultuur. Zowel Hal 4 als het ministerie van Buitenlandse Zaken hadden geen extra geld en konden dus niet financieel bijspringen. Een aantal Leffers kon verblijven bij familie of bekenden en bracht daar de hele week door. Sasha, Sahr en de andere vier Leffers vonden onderdak bij relaties van Sasha buiten Paramaribo.

Betrokkenen vanuit Nederland

Spelers: Camie, Ruben, Sara, Sharon, Eline, Mike, Melvin, Elcon en Tjon; productie: Henca Maduro (in Nederland), Sasha Dees (in Suriname); techniek: Hans van der Laarse (geluid), Remko van Dokkum (visuals); regie: Sahr Ngaujah; artistiek directeur: Evan van der Most; workshops: Jolanda Spoel.

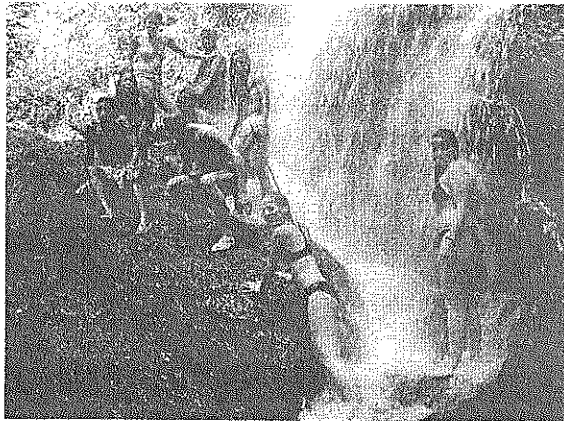
Doel van de reis

Het doel van deze reis was driedelig: Suriname interesseren voor (het maken van) jongerentheater, het overdragen van kennis hiertoe, en de spelers buitenland ervaring op laten doen. In Suriname is een honger merkbaar naar professionele contacten op theatergebied met Nederland. Het verschijnsel jongerentheater staat nog in de kinderschoenen. Daarnaast is er een grote behoefte aan kennisoverdracht op het gebied van cultuureducatie en uitwisselen van ervaringen op het gebied van podiumkunsten.

Het grootste deel van de spelers van Rotterdams Lef heeft een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. In 2000 heeft de groep zich tijdens haar project in Aruba verdiept in de achtergrond van haar Antilliaanse spelers. Dit heeft geleid tot meer kennis, begrip en verbondenheid met elkaars cultuur. Deze ervaring hebben de spelers meteen kunnen gebruiken in hun spel en in hun communicatie met het publiek. Rotterdams Lef speelt vooral in de grote steden en dus voor een zeer multicultureel publiek. Lef vindt het belangrijk dat het publiek zich kan herkennen in de spelers. Het profijt dat de spelers van een buitenlandse ervaring hebben, heeft geleid tot een grote interesse voor de Surinaamse cultuur en de behoefte om in Suriname voor jongeren theater te maken.

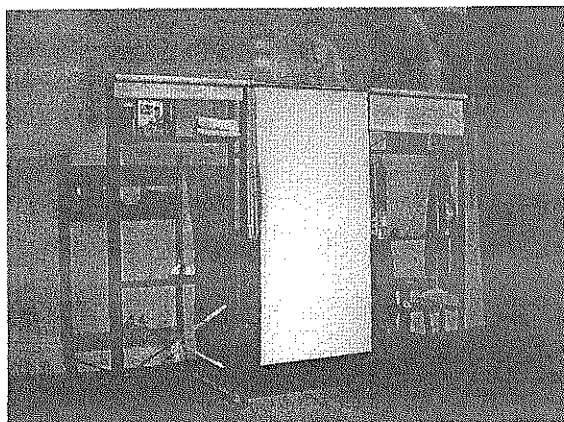
Het programma

Op dinsdag 7 mei kwam de groep aan in Paramaribo. Ze gingen meteen aan de slag. De spelers begonnen met een driedaagse promotietour langs middelbare scholen en pers. De techniek begon met opbouwen. Een paar dagen later startten de workshops. Een week na aankomst werd de eerste van de zes voorstellingen in theater Thalia gegeven: drie schoolvoorstellingen, direct gevolgd door een nagesprek en drie openbare voorstellingen. Vanaf 19 mei werd het programma geannuleerd. De tijd werd doorgebracht bij familie en met uitstapjes naar Brownsberg en Cola Kreek.

Een trip naar Brownsberg

Datum	Activiteit
Vrijdag 3 mei	Aankomst Sasha Dees (productie)
Maandag 6 mei	Aankomst Hans van der Laarse (techniek)
Dinsdag 7 mei	Vorbereidingen techniek: check locatie; aankomst spelers, Sahr Ngaujah (regie) en Remko van Dokkum (techniek)
Woensdag 8 mei	Groepsoverleg; promotie, interviews; voorbereidingen techniek: keuze licht
Donderdag 9 mei	Promotie, interviews; voorbereidingen techniek: keuze geluid; repetitie; aankomst Jolanda Spoel
Vrijdag 10 mei	Promotie; opbouw décor / licht / geluid; repetitie
Zaterdag 11 mei	Opbouw décor / licht / geluid; workshop Lef met PepSur; workshop Jolanda; repetitie
Zondag 12 mei	Workshops Jolanda; opbouw décor / licht / geluid; spacing in theater en technische doorloop
Maandag 13 mei	Schoolvoorstelling; workshops (Lef en Jolanda)
Dinsdag 14 mei	Workshops (Lef en Jolanda)
Woensdag 15 mei	Workshops (Lef en Jolanda)
Donderdag 16 mei	School voorstelling; workshop Jolanda; avondvoorstelling
Vrijdag 17 mei	School voorstelling; workshop Jolanda; avondvoorstelling
Zaterdag 18 mei	Workshop Jolanda; evaluatie workshop Lef met PepSur; avondvoorstelling; inpakken décor en techniek
Zo 19 t/m zo 26 mei	Programma (presentaties in de districten) geannuleerd
Zondag 19 mei	Vertrek van Hans en Remko
Dinsdag 21 mei	Vertrek van Jolanda en Ruben
Vrijdag 24 mei	Vertrek van Sasha
Zondag 26 mei	Vertrek van de rest

Seven Sins in Thalia

Voorstellingen

In de tweede week speelde Lef de voorstelling Seven Sins in theater Thalia. Er werden zes voorstellingen gespeeld. Uiteindelijk twee minder dan gepland. Theater Thalia werd gehuurd door coproducent MINOV/Cultuur. Theater Thalia zorgde voor de zaal en de faciliteiten. We moesten veel zelf doen. De op- en afbouw hebben we zelf gedaan. Alleen met het licht inhangen kregen we hulp

van drie technici van Thalia. Het was tamelijk behelpen met het materiaal dat er was: het was oud en erg weinig. Remko van Dokkum, de interactive designer, zat op de bühne en deed het multimediagedeelte. Hoewel deze techniek erg gevoelig is, deden zich geen echte problemen voor met de computer, de camera's en de beamer. Hans van der Laarse, de allround technicus, zat in de zaal en deed het geluid. Doordat hij de voorstelling nog nooit gedraaid had, werd hij ondersteund door regisseur Sahr die naast hem zat en de cues aangaf. Het was onduidelijk wie het licht bij de schoolvoorstellingen overdag ging doen. Afsproken was dat het licht zou worden gedaan door een technicus van Thalia, maar doordat de technici in Thalia vrijwilligers zijn en allemaal een baan hebben, waren zij overdag niet beschikbaar zijn. Hans en Remko konden het licht ook niet doen. Hoewel nooit eerder licht gedaan, ontfermden Sasha zich daar maar over en nam zij plaats in het lichte bovenin. De medewerkers van Thalia waren erg aardig en behulpzaam. Ondanks de extreme omstandigheden waaronder wij en de medewerkers van Thalia moesten werken, konden we toch efficiënt en effectief werken.

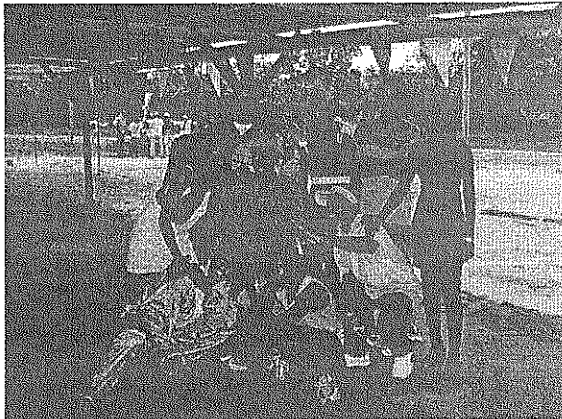
De voorstellingen gingen erg goed. Het publiek reageerde zeer enthousiast en erg uitbundig. Heel anders dan in Nederland. Waar in Nederland een lach verdwijnt achter een hand, schateren ze het hier uit. Seven Sins was speciaal voor Suriname doorspekt met Surinaamse woorden en uitdrukkingen, wat de herkenbaarheid en het enthousiasme voor het publiek vergrootte.

Educatief programma

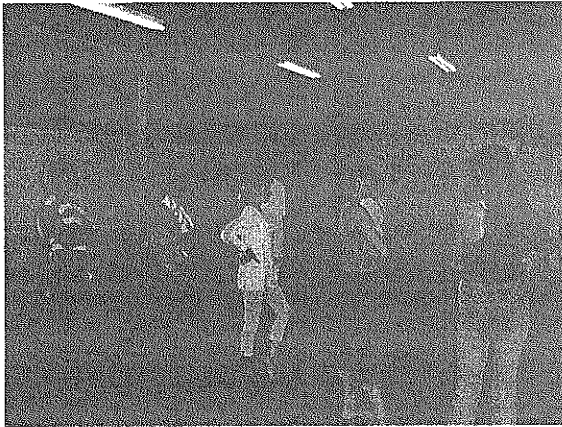
Het educatieve programma vormde één van de belangrijkste onderdelen van het bezoek. Het doel was jongeren, docenten en jonge theatermakers in Suriname te interesseren voor (het maken van) jongerentheater en het overdragen van kennis hiertoe. Samen met Justine Themen werd een educatief programma op het gebied van theater maken, peer education, theatertechniek en productie samengesteld. De workshops verliepen allemaal goed en waren georganiseerd door Justine Themen. De deelnemers waren zeer enthousiast en kregen honger naar meer workshops, niet alleen naar Nederlandse workshops, maar naar workshops in het algemeen.

Het doel van het educatief programma was drieledig:

- het stimuleren van Surinaamse theatermakers tot nieuwe ideeën door contact met andere professionele theatermakers van buiten Suriname;
- het mogelijk maken en stimuleren van uitwisseling van ideeën over cultuur, theatermaken en peer-education tussen Nederlandse en Surinaamse jongeren;
- het uitwisselingsproject tussen Suriname en Nederland nog meer waarde geven door er een trainingselement in te passen. De ervaringen hiermee worden gebruikt in het onderzoek dat Justine Themen en Henk Tjon op initiatief van het Fonds voor de Podiumkunsten verrichten. Het fonds wil een nieuwe procedure opzetten voor uitwisselingsprogramma's.

Uitwisseling peereducation met PepSur

De workshop van Jolanda

Samen met Pepsur op de foto

8-daagse training theater maken voor en met jonge mensen

In een sessie van 8 dagen organiseerden Jolanda Spoel en Justine Themen een training voor jonge makers. Het doel van deze training was jonge makers te leren hoe je van een idee tot een voorstelling komt. Wat komt daar allemaal bij kijken? Hoe werk je je ideeën uit? Hoe maak je van een concept een concrete voorstelling? Wat wil je met je voorstelling uitdragen? Op welke manier wil je dat vormgeven, etc? De training was bedoeld voor jonge regisseurs die al de nodige ervaring hebben.

Ook hier verliepen de voorbereidingen niet soepel. In de wervingsadvertentie stond vermeld dat het ging om een workshop van choreografe Jolanda Spoel en dus kwamen er veel dansers op de training af. Zij verwachtten dat ze nieuwe pasjes en combinaties zouden leren. Jolanda kon hun teleurstelling weg nemen, door hen te wijzen op het feit dat ook dansers ditzelfde traject van idee tot voorstelling volgen. Uiteindelijk hebben ook deze deelnemers veel aan de training gehad. De advertentie stond heel laat in de krant, zodat het niet alle deelnemers lukte om een hele week vrij te krijgen. De helft van de deelnemers heeft alle sessies gevolgd, de andere helft slechts een aantal. Om toch tegemoet te komen aan de wens van de dansers om nieuwe combinaties te leren, begon of eindigde Jolanda iedere sessie met een uur dans. Daarna heeft zij ook nog een eenmalige workshop gegeven op een balletschool in Paramaribo.

De voorbeelden die Jolanda in de training gebruikte, kwamen uit de voorstelling *Seven Sins* of waren gebaseerd op het maakproces en de ervaringen van *Rotterdams Lef*. Zo hebben Sahr en de spelers iets verteld over de totstandkoming van *Seven Sins* en heeft een groot deel van de deelnemers de voorstelling ook gezien. Helaas kon niet iedereen hierbij aanwezig zijn in verband met hun beschikbare tijd.

Na afloop van de training is de training uitvoerig geëvalueerd met Jolanda, Justine Themen en de deelnemers. Een van de deelnemers zei: "Ik was als blank register gekomen, en ik ben nu veel geschreven. Ik heb een doel voor ogen – theater maken voor jongeren".

Uitwisseling peer education Rotterdams Lef / PepSur

De spelers van *Rotterdams Lef* waren gevraagd een workshop te geven aan de jongeren van PepSur (Peer education Surinam). PepSur is een organisatie die jongeren op een theatrale manier en met behulp van peer education voorlicht over aids en soa's. Middels spel, zang en rap brengen zij hun boodschap over: Vrij veilig!

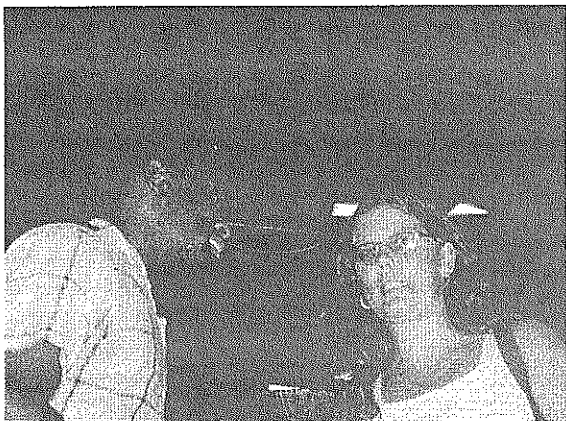
Omdat alles zo op het laatste moment georganiseerd was, was er wat chaos, met name wat betreft de workshop van *Rotterdams Lef* en PepSur. Door miscommunicatie was het niet duidelijk wat er van deze workshop verwacht werd. Lef had zich voorbereid op workshops op het gebied van spel, dans, zang en rap om PepSur artistiek te trainen. PepSur wilde juist graag gewoon praten en kennis en ervaringen uitwisselen. Ze wilde laten zien wat zij allemaal doet en horen en zien wat Lef doet. PepSur

verwachtte dus presentaties waar Lef niet op voorbereid was. De spelers vonden het jammer dat ze niet wisten wat de bedoeling was en dat ze zich dus niet goed hadden kunnen voorbereiden. Ze hadden er veel meer van willen maken, waardoor het nog waardevoller voor PepSur zou zijn geweest. PepSur werd uitgenodigd bij de twee avondvoorstellingen van *Seven Sins* in Thalia. Er was al verbetering bij PepSur te zien sinds we hen ontmoetten. Ze keken het publiek aan en stonden voor hun doen dichterbij het publiek. Ze integreerden meteen onze adviezen en dat deed goed. Een van de hoogtepunten van de uitwisseling was toen de spelers van Lef aan het einde van de voorstelling de leden van PepSur op het podium trokken en zij samen een presentatie gaven van hun *skills*. Het publiek reageerde razend enthousiast.

Training Productie I

Deze training van productie leider Sasha Dees was gericht op mensen die beroepsmatig bezig waren met de organisatie en productie van theatervoorstellingen. Met Mark Walraven van Cosmic was geregeld dat hij drie weken later tijdens het bezoek van Cosmic aan Suriname, in het kader van de voorstelling *De koningin van Paramaribo*, een vervolg op deze workshop zou geven.

De productie cursus was een algemene cursus. Het ging in op alle aspecten van het productieproces van begin tot eind. Alle deelnemers hebben een overzicht gekregen, inclusief een voorbeeld begroting, waar alle voorkomende posten in theater, dans, muziek, festivals etc. op staan als een soort checklist. Voor de helft van de deelnemers was dit precies wat ze nodig hadden, omdat het ze een goed beeld gaf van wat het produceren eigenlijk inhoudt. De andere helft had al ervaring hiermee en was meer geïnteresseerd in sponsoring en subsidies.

Sahr Ngaujah en Sasha Dees

Techniek I

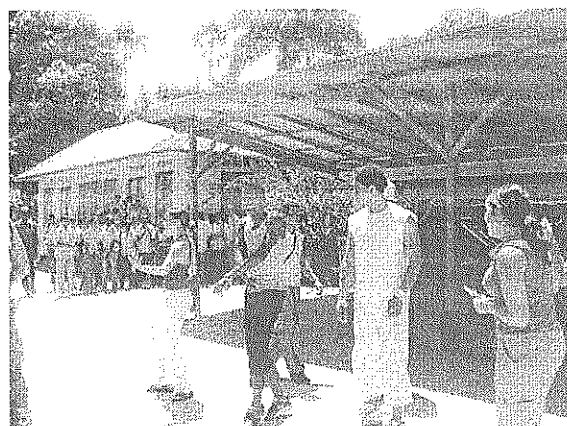
Deze training van Hans van der Laarse was gericht op mensen die in geluid geïnteresseerd waren. De deelnemers waren ook uitgenodigd om bij de op- en afbouw van de techniek te zijn (zat 11 en/ov zon 10; en zon 19 mei).

De technische workshop was verkeerd in de publiciteit gekomen. Er was geadverteerd voor een lichtcursus, terwijl het een geluidswerkshop was. Daarnaast was de groep te groot. In Suriname hebben ze behoefte aan hele praktische workshops, waarbij gewerkt wordt met de apparatuur waarmee die technici zelf werken. *Trainingen on the job* lijken meer geschikt voor Suriname, dat wil zeggen één technicus / trainer met één a twee technici / cursisten. Ook is er een grote behoefte aan documentatie.

Promotie op de Nijverheidsschool

Promotie Hendrickschool

Publiciteit

De afdeling voorlichting en publiciteit van MINOV/Cultuur was verantwoordelijk voor de publiciteit. Vooraf gaande aan het bezoek hebben wij hun promotiemateriaal (posters, flyers en persberichten) van Lef toe gestuurd. Helaas was er bij aankomst nog weinig aan publiciteit en verspreiding van het materiaal gedaan. Er was geen communicatieplan. De activiteiten werden pas in de week vooraf gaande aan de voorstellingen in gang gezet. Meteen na aankomst van de groep werd een promotour door Paramaribo gedaan. Er was heel veel belangstelling van de pers (zie bijlagen). De groep kwam op televisie, op de radio en in de kranten. Ze verschenen in jongerenprogramma's, in actualiteitenprogramma's en zelfs op het nieuws. Ze waren even grote beroemdheden in Suriname. Daarnaast trok de groep langs middelbare scholen waar ze korte optredens gaven.

Het publiciteitsmateriaal dat daar was en dat de spelers zelf ook meegenomen hadden bleek uiteindelijk niet voldoende te zijn. De jongeren vonden de flyers zo gaaf dat iedereen flyers wilde hebben.

Leffer Eline Jansen zei het volgende over hun promotour:

"De volgende ochtend starten we met de promotie. Allereerst een persconferentie, nog wat onwennig beantwoorden we de vragen, dit kennen we niet. Na deze dag wordt duidelijk dat we eraan moeten wennen, we zijn op TV, radio en we verschijnen in de krant! Ook gaan we langs scholen, we weten niet wat ons overkomt! Overal uniformpjes met joelende kinderen, voor ons, achter ons, naast ons en boven ons! Allemaal zijn ze enthousiast, ze willen handtekeningen en met ons praten. We krijgen hun talenten te zien middels de camera van Tjon. Gretig nemen ze hun plaats voor de camera en rappen en zingen de sterren van de hemel. Dit vinden we allemaal hartverwarmend, dit is echt leuk! Na al deze promotie is het dan ook niet verwonderlijk dat we op straat herkend worden, we zijn bekende Nederlanders in Suriname!"

De betaalde publiciteit, zoals vooraankondigingen, spandoeken in de stad en advertenties in de kranten "De West" en "De Ware Tijd" was laat begonnen, namelijk in de week van de voorstellingen zelf.

Bezoekcijfers

In totaal hebben 2.735 mensen Seven Sins bezocht. Dat is veel meer dan de 2.000 bezoekers die we verwacht hadden, ondanks dat we minder voorstellingen hebben kunnen geven.

Datum	Tijd	Seven Sins	Bezoekersaantallen		
Maandag 13 mei	09.30 - 11.00	Schoolvoorstelling	65	Ca. 60 jong	5 volw.
Donderdag 16 mei	09.30 - 11.00	Schoolvoorstelling	450	Ca. 425 jong	25 volw.
	20.00 - 21.30	Avondvoorstelling	570	Ca. 440 jong	130 volw.
Vrijdag 17 mei	09.30 - 11.00	Schoolvoorstelling	450	Ca. 425 jong	25 volw.
	20.00 - 21.30	Avondvoorstelling	600	Ca. 455 jong	145 volw.
Zaterdag 18 mei	20.00 - 21.30	Avondvoorstelling	600	Ca. 455 jong	145 volw.

Publiekswaardering

Zowel jongeren als volwassenen waren razend enthousiast. Ze vonden het dynamisch en inspirerend. Ze vonden het erg jammer dat de scholen niet eerder ingeschakeld waren, zodat er op tijd binnen het curriculum tijd vrijgemaakt kon worden, zodat ALLE jongeren van de scholen naar de voorstellingen hadden gekund. Diegenen die het wel gezien hadden, gaven aan dat het veel beter en indrukwekkender was dan dat ze verwacht hadden. Het inspireerde en stimuleerde hen en ze hebben er veel van geleerd! Men was blij om nu eens een andere vorm van theater te zien in Suriname. De meest voorkomende vormen in Suriname zijn volkstoneel, traditionele vormen en vormingstheater. De moderne vormen zijn tegenwoordig ook te zien bij Surinaamse groepen als 'Het Theatercollectief', 'Ondre Bon' en schooltheater van 'Het Vrij Atheneum'.

Het tempo in de voorstelling was erg snel waardoor soms niet alles begrepen werd. Het referentiekader van de jongeren in Suriname is anders dan in Nederland. Dit komt onder meer door het andere schoolsysteem / curriculum. De mythologische en Griekse figuren als Obliomov waren niet altijd bekend, maar desondanks was het onderwerp toch duidelijk genoeg. Over het gebruik van hiphop en R&B muziek in de voorstelling was men zeer enthousiast, dit was direct zeer herkenbaar!

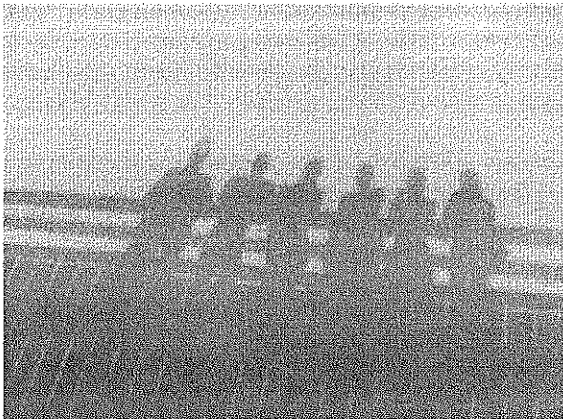
Tot slot

Het was al jaren een wens van ons om met Rotterdams Lef een bezoek aan Suriname te brengen. De politieke en economische situatie lieten dit echter niet toe. Na de nieuwe politieke situatie en de verbeterde relatie met Nederland leek de tijd rijp om tot een bezoek over te gaan. Het voorbereidingsbezoek bevestigde onze optimistische visie.

Het, ondanks alle hindernissen, uiteindelijke succes van het bezoek overtrof al onze verwachtingen. Het doel van onze reis was: Suriname interesseren voor (het maken van) jongerentheater en het overdragen van kennis hiertoe. Naar ons idee zijn wij hier erg in geslaagd. We hebben veel mensen kunnen laten genieten van de voorstelling *Seven Sins* en we hebben onze kennis over onze manier van theatermaken over kunnen dragen aan jonge Surinaamse theatermakers, de spelers van PepSur, technici en productiemedewerkers. Onze komst heeft Suriname geïnspireerd en gestimuleerd om verder te gaan in het ontwikkelen van theater met en voor jongeren.

Ook voor ons was deze reis erg inspirerend. Het heeft vele ogen geopend en het was een waardevolle ervaring die de spelers in hun werk en in hun leven mee zullen nemen.

Wij zijn ervan overtuigd dat projecten als dit van groot belang zijn voor Suriname, kijkend naar de reacties van het publiek en de workshopdeelnemers. Ook voor de bezoekende Nederlandse groep brengt het heel veel. Het is heel inspirerend en leerzaam voor beide kanten. De voorstellingen en de trainingen zijn hierbij even belangrijk. Het presenteren van een voorstelling als handvat om kennis naar de jongeren zelf en de jonge theatermakers over te brengen is een succesformule. De combinatie van de voorstellingen met de workshops voldoen aan een enorme vraag vanuit Suriname. De complimenten van Heleen Kamperveen en Henk Tjon dat dit hetgeen is waar Suriname behoefte aan heeft, onderschrijven dit.

Een mooie herinnering aan Suriname

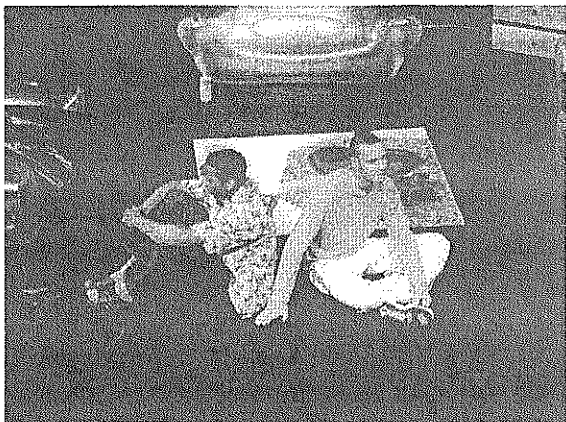
1.4 Ik blijf

In mei 2001 hadden Tjon en Melvin van Lef in het kader van Staalkaarten (R2001) de korte productie *Ik blijf* gemaakt, dat ging over een Nederlandse Surinamer en een Surinaamse Surinamer en waarin de traditionele Surinaamse waarden conflicteerden met een Nederlands invalshoek. Deze productie was zo'n succes dat we *Ik blijf* graag wilden hernemen als voorprogramma van de avondvoorstellingen van Seven Sins in Suriname en van de voorstellingen op 14 en 15 juni in theater Hal 4 in Rotterdam. De Surinaamse gemeenschap is gewend aan avondvullende programma's. Samen met Milushka Birge, die de voorstelling in 2001 ook geregisseerd had, gingen Melvin en Tjon aan de slag. In april repeteerden ze twee weken lang in de studio's van MAP.

Ik blijf is een performance van 30 minuten met veel rap en muziek. Het gaat over twee neven, één Surinaamse Nederlander en een Surinamer. Deze laatste komt onverwacht op bezoek in Nederland, wat voor de nodige hilariteit zorgt. In de voorstelling draait het om het leven tussen twee werelden, een weg vinden tussen waarden thuis en op straat. Waar houd je je aan vast? Hoe ga je om met verwachtingen en eisen van je ouders, vrienden en omgeving? Waar is je plek: hier of daar?

Door alle toestanden in Suriname was het niet mogelijk om *Ik blijf* te spelen. De spelers en de techniek hadden hun handen vol aan de promotour en de technische voorbereidingen voor Seven Sins. Daarnaast waren de technische voorzieningen in theater Thalia zo gering dat het technisch erg lastig was om twee voorstellingen achter elkaar te draaien.

Doordat Melvin en Tjon na de repetities *Ik blijf* niet meer gespeeld hadden, durfden ze het zonder extra repetities niet aan de performance in juni te spelen in theater Hal 4. Er waren echter geen middelen meer beschikbaar, dus werd besloten *Ik blijf* niet als voorprogramma voor Seven Sins te spelen.

Melvin en Tjon in Ik Blijf

2 Educatie

2.1 Workshops

2.2 The Making of Seven Sins

2.3 Digitale lesbrief

Rotterdams Lef ontwikkelt rondom iedere productie een educatief programma. Rondom Seven Sins is een programma samengesteld met workshops, een digitale lesbrief en het project 'The Making of...'

De educatieve uitgangspunten die hierbij gehanteerd worden zijn:

- Peer education

Het peer-education principe gaat ervan uit dat jongeren dingen sneller leren en aannemen van leeftijdsgenoten. Daarom worden de jongeren tijdens workshops intensief begeleid door de acteurs die ze net hebben zien spelen. Door hun leeftijd hebben deze workshopleiders veel feeling met de heersende trends in de jongerencultuur en staan daarmee dicht bij de leefwereld van de doelgroep. De spelers nemen de rol van coach en stimulator aan, anders dan een docent in traditionele zin die een verhaal vertelt en zegt "hoe je het moet doen".

- Learning-by-doing

De learning-by-doing benadering gaat ervan uit dat jongeren sneller leren wanneer zij op een actieve manier les krijgen. Deelnemers gaan dan ook zelf aan de slag en gebruiken hun eigen creativiteit. Zij leren door te doen en door te ervaren, deelnemers worden gestimuleerd zelf oplossingen te vinden en leren daardoor sneller en intensiever.

2.1 Workshops

In combinaties met de voorstelling kon een serie van vier workshops geboekt worden: zang, rap, spel en dans. De workshops werden gegeven door negen spelers en duurden een uur. Iedere workshop werd door twee of drie spelers gegeven. Na afloop van de voorstelling maakten de deelnemers nader kennis met het vak van theater maken. Wat komt er bij het maken van de voorstelling, die ze zojuist hebben gezien, kijken? Er werd vanuit de absolute basis gewerkt, ervan uitgaande dat de deelnemers onervaren waren.

Inhoud van de workshops

Spel

De workshop begon met een korte inleiding waarin werd nagepraat over de voorstelling en de ervaring daarvan. Daarna volgden een aantal basisoefeningen en het spelen van een emotie. Ook kon er aan de hand van een scène uit de voorstelling worden geïmproviseerd, dit laatste uitsluitend wanneer het niveau van de deelnemersgroep dit toeliet. In het voorjaar werd deze workshop gegeven door Camie en Sharon, in het najaar door Naro en Marjolein.

Dans

De workshop begon met een korte inleiding waarin naar aanleiding van de voorstelling dieper op de dansbeleving van de deelnemers werd ingegaan. Na een warming up en wat basisoefeningen volgde het instuderen van een dans uit de voorstelling. Na een cooling down werd deze workshop

afgesloten. In het voorjaar werd deze workshop gegeven door Ruben en Sara, in het najaar door Ruben en Cilecia.

Zang

Omdat zang een zo specifieke kwaliteit is, werd er niet zo zeer naar een resultaat toegewerkt. In deze workshop werd er gewerkt aan houding, stemgebruik en je lijf als instrument. Op deze manier ervoeren de deelnemers hoe het is om te zingen en wat daar allemaal bij komt kijken. In het voorjaar werd deze workshop gegeven door Eline en Elcon, in het najaar door Nas, Eline en Romeo.

Rap

Vanuit een nabespreking over de voorstelling gingen de deelnemers zelf aan de slag. Op het thema rond Seven Sins werd individueel, onder begeleiding van de workshopleiders een rap geschreven. In het voorjaar werd deze workshop gegeven door Mike, Tjon en Melvin, in het najaar door Mike, Tjon en Laise.

Iedere speler had zijn eigen specialisme in het geven van de workshops. Hierdoor konden ze de lesstof bij elke workshop verder ontwikkelen en verdiepen. Op beperkte schaal hebben de spelers ook trainingen gevolgd in het zich manifesteren als workshopleider.

Belangstelling

De belangstelling voor de workshops viel een beetje tegen. Dit lag niet aan de kwaliteit, maar aan een aantal praktische zaken. De workshops waren erg intensief. Daardoor konden er niet meer dan 20 jongeren aan iedere workshop meedoen, met een maximum van 85 personen voor vier workshops. Docenten vonden dit vaak jammer. Gemiddeld zagen zo'n 125 leerlingen een voorstelling, dit betekent dat zo'n 40 leerlingen overbleven die niet deel konden nemen. Daarnaast was het voor een school vaak lastig om vier geschikte ruimten te reserveren.

De scholen die er wel voor kozen om ook de workshops te laten geven, waren over het algemeen erg enthousiast. Omdat de spelers na afloop van de voorstelling zelf als workshopleider optraden, waren ze in staat om de leerlingen over een bepaalde grens heen te brengen. Het jonge publiek zag eerst de spelers en dat wist bijna altijd veel enthousiasme bij de jongeren los te maken. Er ontstond een band waardoor de deelnemers sneller iets aannamen van de workshopleiders dan in een traditionele leraar-leerling verhouding. Hierdoor stond de deelnemers meer open en werd er in de beperkte tijd dat een workshop duurde toch het een en ander losgemaakt en bijgebracht door de workshopleiders.

Uiteindelijk zijn 18 workshops gegeven voor 10 verschillende (onderwijs)instellingen.

Workshop dans

2.2 The Making of Seven Sins

Naar aanleiding van het succesvolle project 'The Making of Rotterdam Nu en Dan' organiseerden Rotterdams Lef en Digital Playground het project 'The Making of Seven Sins'. 'The Making of' is een educatief project met een crossover tussen digitale media en theater. Maken multimediatechnieken al een belangrijk deel uit van de voorstellingen van Lef, in dit project worden multimediatechnieken ook ingezet om jongeren op een educatieve wijze met theater in contact te brengen. Het doel van 'The Making of' is jongeren te enthousiasmeren voor theater door het gebruik van digitale media.

Dit is op drie manieren uitgewerkt. Ten eerste door het gebruik van multimedia in de voorstellingen van Rotterdams Lef; niet als decor maar als medium dat een integraal onderdeel uitmaakt van de voorstelling zelf (zie hoofdstuk 1.1). In alle producties wordt gebruik gemaakt van interactieve projecties, die deels dienen om het verhaal te vertellen en deels om het effect van wat er op het podium gebeurt visueel te versterken.

Ten tweede door leerlingen zelf digitale reportages te laten maken die de content vormen voor 'The Making of' -websites. Derdejaars VMBO-leerlingen elektrotechniek van het Zuiderpark College en Nieuw Zuid uit Rotterdam hebben een kijkje achter de schermen bij de productie van Seven Sins genomen. Gewapend met een digitale camera maakten zij een impressie van hun bezoek en ontmoetten zij de spelers, de regisseurs, de theatertechnici, de productieleiding en het audiovisuele team. De zelfopgenomen filmpjes en foto's hebben zij later bewerkt tijdens de workshops Photoshop en Adobe Première van Digital Playground. De resultaten zijn te bezichtigen op www.rotterdamslef.nl/sevensins.

Ten derde is in samenwerking met het Kunstgebouw een nieuwe generatie digitale lesbrieven voor gebruik bij bezoek aan de voorstelling Seven Sins ontwikkeld (zie hoofdstuk 2.3).

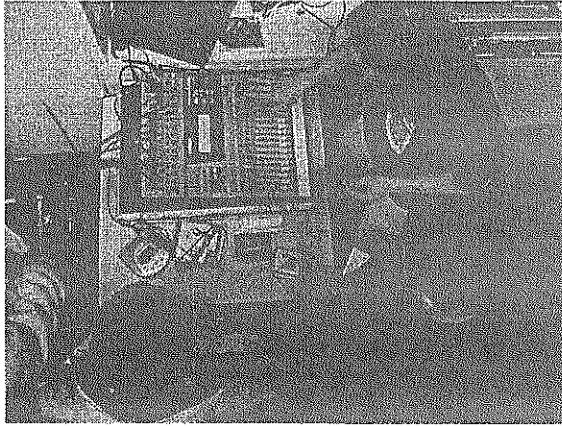
Doelgroep

'The Making of' is bedoeld voor jongeren vanaf tweede klas VMBO, maar het is ook geschikt voor leerlingen van het BVE en HAVO/MAVO.

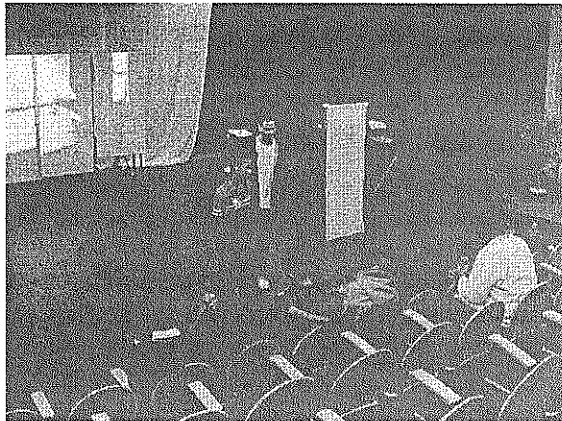
Vorbereidingen

Ruim twee maanden voor de uitvoering van 'The Making of Seven Sins' zijn er gesprekken gevoerd met de directie en de opleidingscoördinatoren van OSG Nieuw Zuid en Zuiderpark College. Aan het project zouden twaalf derdejaars leerlingen Elektrotechniek van de beide scholen deelnemen. Besloten werd dat Digital Playground een lesprogramma zou ontwikkelen met de daarbij behorende opdracht: "Maak met een digitale camera een impressie van de voorstelling Seven Sins; interview de spelers, mensen van de techniek en maak na afloop hiervan een homepage met bewegend beeld en geluid". De digitale werkstukken van de leerlingen zouden de content van de website www.rotterdamslef.nl/sevensins vormen. Deze website laat bezoekers zien wat er allemaal bij de

Meekijken met de techniek

De acteurs geven uitleg

productie van Seven Sins komt kijken. Op deze site staat informatie over de werkzaamheden van de medewerkers achter de schermen, interviews en links naar sites voor jongeren die vervolgopleidingen willen volgen om ook mee te werken aan theaterproducties. Daarnaast is er een gastenboek ontwikkeld, waarop jongeren reacties kunnen achterlaten over de voorstelling en de spelers, en een dagboek van de spelers, waarin ze hun belevenissen tijdens de repetities vertellen. Docenten kunnen vanaf deze site de digitale lesbrieven downloaden, die door het Kunstgebouw is ontwikkeld.

Lesprogramma

Er is een informatiepakket ontwikkeld voor de docenten Nederlands en Maatschappijleer, die de jongeren begeleiden bij de voorbereiding van het bezoek achter de schermen. In de informatiepakketten zijn de volgende onderwerpen opgenomen: het doel van het project, het lesprogramma- en tijdsplanning en de beoogde projectresultaten. Tevens is er een schema bijgeleverd om de leerlingen in te delen in koppels, waarop ingevuld kon worden welke medewerkers zij wilden interviewen en of ze filmpjes of foto's wilden maken. Voor de leerlingen is een lesbrieven ontwikkeld, waarop zij de interviewvragen aan de medewerkers konden invullen en waarin concrete doelen en resultaten geformuleerd zijn.

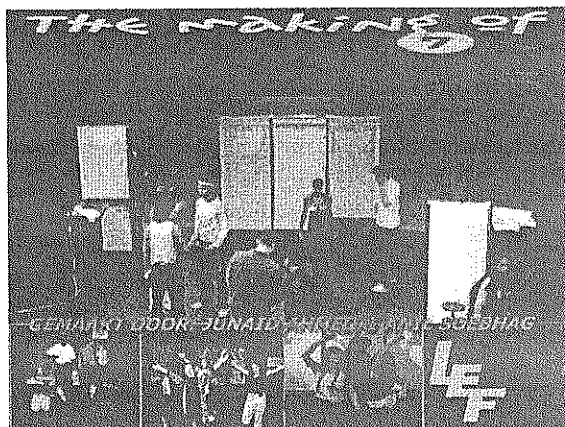
Introductieles

Eind januari is er een introductieles in het computerlokaal van het Zuiderpark College gehouden voor leerlingen van Nieuw Zuid en Zuiderpark. De bijeenkomst werd ingeleid door de projectleider van Digital Playground. Hij vertelde de jongeren over het programma, waarna de productieleider van Rotterdams Lef de jongeren informeerde over de theatergroep en welke mensen er achter de schermen werken. Hierbij werd ook gevraagd naar de verwachtingen die jongeren over theater hadden en wat hun ervaringen waren met theater. Eén van de 24 leerlingen gaf aan weleens een theatervoorstelling te hebben bezocht. De presentatie werd ondersteund door een video over Rotterdams Lef. De jongste theatertechnicus van Rotterdams Lef was meegekomen om de jongeren in te leiden in licht- en geluidstechniek.

Tot slot werd er door de projectmedewerker van Digital Playground een instructie gegeven over het gebruik van de digitale camera om hen voor te bereiden op het maken van opnamen. De leerlingen gingen enthousiast aan de slag met de camera's en oefenden alvast met het maken van filmpjes en foto's.

Na de introductieles vervoegden de docenten de voorbereidingen voor het bezoek achter de schermen en werden de jongeren ingedeeld in één van de vijf beroepsgroepen (de acteurs, de regisseurs, de theatertechnici, de productie en het audiovisuele team) en maakten zij een keuze uit het maken van film- of foto-opnamen. In de les Nederlands werden de interviewvragen geformuleerd.

Werkstuk

Werkstuk

Een kijkje achter de schermen

Op 8 februari namen de leerlingen in Wijkcentrum Odeon een kijkje achter de schermen van Seven Sins. Na een introductie over het dagprogramma werden de leerlingen opgesplitst in de beroepsgroepen waar ze zich hadden ingedeeld. Na een algemene kennismaking werd er gestart met interviews. Er werden gesprekken gevoerd over wat er bij een theaterproductie komt kijken, wat het werk inhoudt en welke leuke en minder leuke dingen de medewerkers tegenkomen tijdens hun werkzaamheden. Daarnaast werden er korte workshops/demonstraties gegeven; de acteurs gaven een rap- en dansworkshop, de theatertechnici lieten zien hoe de geluids- en lichtinstallatie werkt en de audiovisueel medewerker liet zien welke apparatuur hij tijdens de voorstelling gebruikt. Aansluitend bereidden de spelers zich voor op de try-outvoorstelling en werd de instructie van de digitale camera in de tussentijd herhaald.

Voorafgaand aan de voorstelling kreeg ieder leerlingenkoppel één digitale camera (Sony Mavica) en diskettes uitgereikt waarop de filmpjes en foto's konden worden opgenomen. Ze mochten in de theaterzaal plaatsnemen op VIP-zitplaatsen op de eerste rij. De jongeren waren erg geconcentreerd tijdens de voorstelling, mede doordat ze actief bezig waren om opnamen te maken van aansprekende scènes. Na afloop van de voorstelling stapten de leerlingen van Nieuw Zuid en Zuiderpark enthousiast af op de spelers om feedback te geven op de voorstelling.

Digital Playground & Seven Sins

Op 21 februari is er op scholengemeenschap Nieuw Zuid een mini Digital Playground georganiseerd. In de school werd een ruimte ingericht met twaalf computers waarop de softwareprogramma's Photoshop en Adobe Premiere en een server voor de netwerkverbinding waren geïnstalleerd. Begeleid door vier professionele workshopleiders bewerkten de jongeren hun zelfopgenomen materiaal van de try-outvoorstelling met de computer. De docenten waren onder de indruk van de reacties van de leerlingen op het programma. Ze waren drie uur lang geboeid tijdens de workshops en wilden zelfs in de pauze verder werken aan hun werkstukken. De eindproducten die de jongeren gemaakt hebben, staan on-line en zijn via www.rotterdamslef.nl/sevensins onder "werkstukken" te bezichtigen.

2.3 Digitale lesbrief

Ter voorbereiding op iedere seizoensproductie is in samenwerking met Kunstgebouw Zuid-Holland, stichting voor kunst en cultuur, een lesbrief ontwikkeld, die leerlingen en docenten een kijkwijzer biedt en hun meer inzicht geeft in hoe de voorstelling tot stand is gekomen. Het doel was een lesbrief te ontwikkelen die geheel in de stijl van de voorstelling Seven Sins zou zijn. In de lesbrief werd dieper op het onderwerp van de voorstelling ingegaan en er werden verschillende mogelijkheden geboden om na afloop van de voorstelling de opgedane ervaringen in een verslag te verwerken. De lesbrief was gratis te downloaden vanaf de website www.rotterdams-lef.nl.

De les brief was opgebouwd uit vier onderdelen:

- Kijkwijzer vooraf

De 'kijkwijzer vooraf' was vooral bestemd voor vmbo-leerlingen die nauwelijks of geen ervaring hadden met theater. De kijkwijzer moest de leerlingen kort voorbereiden op wat zij konden verwachten bij een theatervoorstelling.

- Kijkwijzer achteraf

De 'kijkwijzer achteraf' was opgebouwd uit een aantal stappen waarin de leerling steeds dieper en persoonlijker kon ingaan op zijn of haar beleving van de voorstelling.

- Docentenhandleiding
- Toelichting (diepgaandere theoretische informatie over de verschillende facetten van theater)

De belangstelling voor de digitale lesbrief viel tegen. Dit had een aantal redenen. Uit ons onderzoek hierna bleek dat docenten door de opbouw van de lesbrief het overzicht kwijt raakten. Men vond de structuur te onduidelijk. Ook konden veel onderwijsinstellingen er niet veel mee, omdat tijdens CKV het computerlokaal niet beschikbaar was. Wanneer de lesbrief werd uitgeprint ging de visuele aantrekkelijkheid verloren en werd deze als te talig ervaren. Een aantal docenten hebben hun eigen interpretatie van de lesbrief gemaakt om zo toch hun leerlingen enigszins te kunnen voorbereiden. De toekomstige lesbrieven moeten minder talig en toegankelijker zijn, en direct de leerlingen aanspreken. Ook moet er een gedrukte versie beschikbaar zijn.

3 Marketing

3.1 Acquisitie

3.2 Publiciteit

3.3 Website

3.4 Uitmarkten

3.5 Bezoekcijfers

Hal 4 heeft sinds 1998 een groot netwerk opgebouwd. Inmiddels bestaat het netwerk uit 807 onderwijsinstellingen, 383 instellingen in het sociaal cultureel werk en 180 netwerk- of koepelorganisaties voor cultuureducatie en kunstzinnige vorming. Organisaties als de stichting kunstzinnige vorming Rotterdam (SKVR), Kunstgebouw Zuid-Holland, Scoop in Zeeland, Stichting Kunst & Cultuur in Drenthe, de Muzerie, centrum voor cultuureducatie te Zwolle, Bisk in Brabant, Kunstweb in Amsterdam en Kreater in Haarlem zijn inmiddels vaste afnemers en bemiddelaars geworden. Deze koepelorganisaties vormen voor de publiciteit en de verkoop een schakel tussen de marketingmedewerker van Hal 4, het onderwijs en de individuele bezoekers, bij voorstellingen elders dan in theater Hal 4.

Ook heeft Rotterdams Lef inmiddels een grote achterban afkomstig uit het onderwijs en welzijns/migrantenorganisaties (sociaal/cultureelwerk, SCW) opgebouwd. Een deel van de onderwijsinstellingen boekt rechtstreeks, dus zonder tussenkomst van een koepelorganisatie. Organisaties vanuit het sociaal cultureel werk kopen bijna nooit voorstellingen uit, ze komen wel groepsgewijs met jongeren naar de voorstelling in het theater kijken.

De contacten met verschillende theaters zijn het afgelopen seizoen ook geïntensiveerd. Theaters waar Rotterdams Lef inmiddels jaarlijks terug keert, zijn Cosmic (Amsterdam), het Ostade theater (Amsterdam), Stadstheater Zoetermeer, De Roestbak (Almere) en de Kubus (Lelystad).

3.1 Acquisitie

De aanzet tot de verkoop van Seven Sins is gestart in juni 2001. In deze periode is een vooraankondiging verstuurd van twee a-viertjes naar de ruim 1000 relaties en potentiële afnemers van Rotterdams Lef. In deze periode werden de eerste opties vastgelegd, enkele organisaties hebben 'blind gekocht'. Toch bleek dat vele afnemers eerst de voorstelling wilden zien voor ze tot het kopen overgingen. Ook wilde mensen wachten op het definitieve promotiemateriaal, bestaande uit een verkoopflyer en een set kaarten.

De volgende instrumenten zijn ingezet om de contacten en relaties te benaderen en op de hoogte te houden:

Begeleidende brief verkoop flyer

Ten behoeve van de verkoop aan onderwijs, sociaal cultureel werk en koepelorganisaties is naast de verkoopflyer een begeleidende brief ontwikkeld. Er zijn in eerste instantie 800 flyers met begeleidende brief verstuurd.

Mailing

Diverse mailingen naar onderwijs, SCW en koepelorganisaties (een persoonlijke brief met antwoordstrook en een flyer). Later in het speelseizoen is nogmaals een reminder verstuurd naar alle

organisaties die de flyer eerder hebben ontvangen naar zo'n 400 extra contacten. Hieruit zijn nog een aantal opties en boekingen voortgekomen.

Telefonisch nabellen

De diverse mailingen zijn nagebeld om te kijken of men nog aanvullende informatie wil en eventueel een optie op de voorstelling wil nemen. Deze werkwijze bleek erg succesvol, ruim 60% van de voorstellingen op de speellijst stond vast voordat de speelperiode van start ging.

Boekingen Seven Sins 1

Na de première in februari zijn veel opties omgezet in boekingen. Omdat de voorstelling erg enthousiast werd ontvangen, is er na de première nog een groot aantal boekingen bijgekomen. Er waren ook afnemers die opties hebben gecanseld. Een veel gehoorde opmerking was dat het niveau van de voorstelling wellicht te hoog was voor de doelgroep (vmbo). Bij gespeelde voorstellingen is dit overigens niet gebleken. Het publiek was over het algemeen zeer positief over Seven Sins. De voorstelling heeft in de maanden februari, maart en april gespeeld door geheel Nederland en is te zien geweest op scholen en in theaters. Seven Sins 1 heeft in totaal 44 keer gespeeld. 38 keer in Nederland en 6 keer in Theater Thalia in Paramaribo, Suriname. Daarnaast heeft Lef 11 series van workshops gegeven.

Boekingen herneming Seven Sins

Na het opnieuw repeteren van Seven Sins met een gedeeltelijk nieuwe spelersgroep werd de tour van deze voorstelling op 11 september 2002 hervat, op 18 december 2002 werd de laatste voorstelling gespeeld.

Voor het hervatten van de tour is begin juni een mailing de deur uitgegaan naar ruim 1200 contacten van Hal 4 en Lef. Dit heeft geresulteerd in een aantal opties en boekingen. Omdat Seven Sins I een succesvolle voorstelling was, werden de meeste boekingen op voorhand al gedaan. Lef heeft de herneming van Seven Sins 40 keer gespeeld door geheel Nederland en 7 series van workshops gegeven, voornamelijk voor het vmbo onderwijs.

Gedurende de gehele speelperiode heeft Rotterdams Lef de voorstelling 84 keer gespeeld en 18 series van workshops gegeven.

3.2 Publiciteit

Publiciteit rond première Seven Sins

Vanwege de verbouwing van het eigen theater van Rotterdams Lef, theater Hal 4, was de première op 15 februari in theater Lantaren Venster. Samen met Lantaren Venster heeft Rotterdams Lef de publiciteit hiervoor opgezet. Voor het eerst is gekozen om posters te plakken in de stad op binnen- en buitenlocaties. Verder zijn er setjes van kaarten verspreid door de stad op verschillende grote scholen en op jongeren hang outs zoals café's, winkels en cd-zaken.

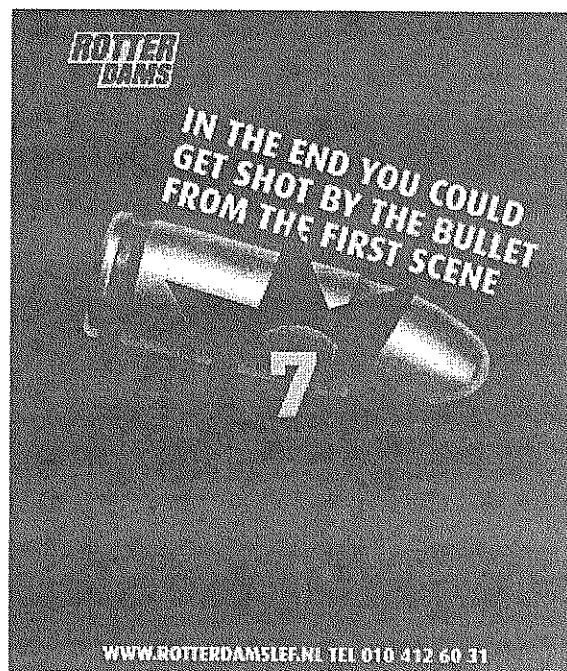
De try-outs op 13 en 14 februari en de première op 15 februari werden vermeld in verschillende uitgaansladders en agenda's, ook in de programmakrant van theater Lantaren Venster. Er is een persbericht verzonden. Naar aanleiding hiervan zijn er artikelen verschenen in landelijke en regionale media. Verder werd er aandacht via de radio gegeven; er zijn o.a interviews op Radio Rijnmond en op Stadsradio geweest. Er is een uitnodiging naar een selectie van relaties van Hal 4, Rotterdams Lef en theater Lantaren Venster verstuurd. Deze lijst is nagebeld, wat ook de kaartverkoop bevorderde. Dit alles heeft erin geresulteerd dat alle voorstellingen in theater Lantaren Venster waren uitverkocht.

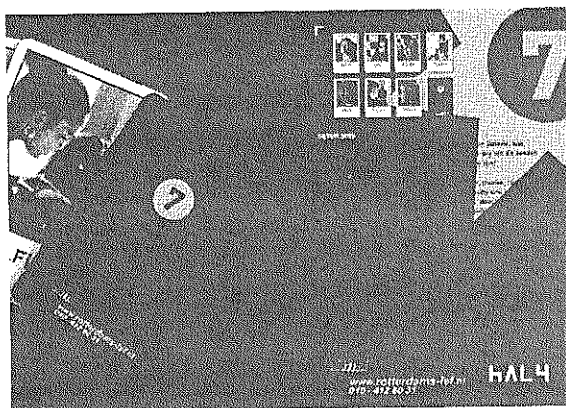
Publiciteit rond première herneming Seven Sins

De première op 12 september vond voor het eerst weer plaats in theater Hal 4. Er zijn posters geplakt op binnen- en buitenlocaties en op scholen. I.s.m. het City Team hebben een aantal jongeren flyers verspreid in de stad. Omdat de première in dezelfde week viel als de opening van Digital Playground en de opening van theater Hal 4, zijn de aankondigingen meegenomen in een gezamenlijk persbericht. Er zijn artikelen verschenen in De Maasstad en de Havenloods, DIMI en Kleintje Kunst. De voorstellingen werden vermeld in diverse uitgaansladders en agenda's in bladen en op websites. Ook is er een gezamenlijke aankondiging verstuurd naar relaties van Hal 4, Lef en Digital Playground (2500 stuks).

Promotiemateriaal

Voor de vormgeving van het verkoop,- en promotiemateriaal is uitgegaan van een kaartspel, zeven kaarten waarop foto's van de spelers staan die per kaart een hoofdzonde uitbeelden. Verder is op elke kaart de naam van het gezelschap en de url vermeld. Voor Seven Sins is een logo ontworpen die ook op de kaart afgedrukt staat. Er is een achtste (tekst) kaart ontwikkeld die meer informatie over de voorstelling en de groep geeft. De verkoopflyer is in dezelfde stijl vormgegeven, alleen staat hier het complete kaartspel op afgedrukt. Alles is in full colour op glanspapier gedrukt. Omdat de vormgeving en de kwaliteit van dit materiaal er mooi uitzagen, is dit promotiemateriaal erg succesvol geweest. Veel potentiële afnemers namen na het ontvangen van dit materiaal contact op voor meer informatie en hebben geopteerd.

Voor en achterzijde flyer van herneming Seven Sins

www.rotterdamslef.nl	
Maand	Unieke bezoekers
Januari	518
Februari	648
Maart	666
April	694
Mei	911
Juni	807
Juli	436
Augustus	701
September	1133
Oktober	1141
November	1107
December	1328
Totaal	10.090
Gemiddeld per dag	28

Naast de kaarten en flyer is een aansprekende poster in dezelfde stijl ontwikkeld, waar het logo van Seven Sins weer op terug is gekomen.

De flyers zijn verspreid op speellocaties, zodat zij daarmee hun publiek kunnen aanspreken. Omdat we voor part 2 met een deels nieuwe cast zijn gaan werken, voldeden de oude flyers niet meer. Bas Tiemes heeft een nieuwe flyer ontworpen in de stijl van de oude. Op de achterzijde stonden een korte beschrijving van het stuk en de credits.

Naast het promotiemateriaal, verkoopfolder/flyer en poster zijn ook andere instrumenten ingezet:

E-nieuwsbrief

Elke twee maanden wordt een e-nieuwsbrief verstuurd naar de relaties van Lef (onderwijs, beleidsmedewerkers en cultuurambtenaren, samenwerkingspartners, collega instellingen, geïnteresseerden) waarin kort verteld wordt waar Lef op dat moment mee bezig is en waar en wanneer zij spelen, ook wordt nogmaals op de mogelijkheden rond het boeken gewezen. Het afgelopen jaar zijn er geen e-nieuwsbrieven verstuurd. Dit had te maken met het feit dat het vooral nog niet mogelijk is gebleken html-bestanden in grote aantallen via ACT! te verzenden.

3.3 Website www.rotterdamslef.nl

Begin mei 2002 is de nieuwe website online gegaan. Onze webmaster Dianne Sterenberg heeft de website overzichtelijker en gebruiksvriendelijker vormgegeven. Het vele beeldmateriaal en de pakkende teksten blijken goed aan te slaan. Dit blijkt uit de enthousiaste reacties die in het gastenboek op de site staan. Op de site is niet alleen informatie over het theatergezelschap, de spelers en de verschillende voorstellingen te vinden, maar is het ook mogelijk om via email bijvoorbeeld informatie op te vragen over het boeken van de voorstelling. Verder bestaat de mogelijkheid om persberichten, foto's en technische en zakelijke gegevens te downloaden. Door deze extra mogelijkheden is de site niet alleen een communicatie-, maar ook een marketinginstrument. Daarnaast is de site ook een educatief instrument, de lesbrief is gratis via de website te downloaden. De url van de website wordt in alle publicitaire uitingen vermeld. In 2002 hebben 10.090 unieke bezoekers de site bezocht.

3.4 Uitmarkten en informatiemarkten

Rotterdams Lef heeft in 2002 aan een aantal informatie evenementen deelgenomen. Op iedere beurs hadden we een stand waar we Rotterdams Lef presenteerden. Catelien, Paul en Henca waren aanwezig om vragen te beantwoorden en flyers en stickers uit te delen. Speciaal voor deze markten hebben we doeken en snoepgoed aangeschaft om de boel aan te kleden. In de toekomst zal er materiaal moeten worden gemaakt, dat makkelijk te vervoeren, op te bouwen is en er professioneel uit ziet.

- **De Rotterdamse cultuureducatiebeurs (24 april)**

Jaarlijks wordt er door de SKVR een cultuureducatiebeurs georganiseerd. Dit jaar vond het plaats in het Nieuwe Luxor theater. Deze dag is bedoeld voor alle docenten en kunstcoördinatoren van het middelbare onderwijs in Rotterdam. Op deze middag presenteerden alle Rotterdamse culturele organisaties hun programma's voor het seizoen 2002-2003. De dag werd slecht bezocht, er waren slechts 50 docenten aanwezig. Lef presenteerde zich samen met Digital Playground en Theater Hal 4. Naast publiciteitsmateriaal van Seven Sins kon men ook de video van de voorstelling zien.

- **De theateradviesdag (11 juni)**

Als reactie op het geringe aantal docenten dat de cultuureducatiebeurs bezocht, heeft Hal 4 samen met theater Zuidplein, Jeugdtheater Hofplein, de Rotterdamse Schouwburg, theater Lantaren Venster, het Rotheater en het Onafhankelijk Toneel een theateradviesmiddag georganiseerd voor docenten uit Zuid-Holland. Rotterdams Lef heeft hiervoor een korte compilatie van songs uit Seven Sins gegeven. Deze middag werd goed bezocht en de reacties van de docenten waren zeer positief. Volgend jaar zal het een vervolg krijgen.

- **De Amsterdamse cultuureducatiebeurs (11 oktober)**

In navolging van de cultuureducatiebeurs in Rotterdam organiseerde Kunstweb voor het eerst een beurs in Amsterdam. Deze middag werd niet zo druk bezocht, maar was desondanks toch een succes.

- **De Uitmarkt in Amsterdam (25 augustus)**

Voor het eerst stond Lef op de Uitmarkt. Het Ostade theater had ons gevraagd drie korte optredens van een half uur op hun podium in een studio t.o. de Melkweg te geven. De oude cast had samen met Jolanda een compilatie van Seven Sins gemaakt. De voorstellingen zaten helemaal vol. Naast de optredens stonden we ook in de kraam van het Ostade theater met publiciteitsmateriaal.

- **De R'uitmarkt (1 september)**

Net zoals voorgaande jaren stond Lef ook dit jaar op de R'uitmarkt. Door het mooie weer waren er veel bezoekers. In tegenstelling tot Amsterdam hadden we hier wel een eigen tafel, samen met Digital Playground en theater Hal 4. De oude cast van Lef gaf twee korte optredens op het kinderpodium in de buitenlucht. Dit was niet zo'n succes; er was geen muziek en het publiek was erg jong doordat we op het kinderpodium stonden.

3.5 Bezoekercijfers

In totaal hebben 12.875 bezoekers de voorstellingen van Seven Sins bezocht en hebben 1.370 jongeren een workshop gevolgd. Gemiddeld aantal bezoekers in Nederland was 122.

Seven Sins februari tot en met augustus 2002				
Locatie	Activiteit	Aantal	Bezoekersaantallen	Gemiddeld bezoekers
Theaters	Avond- en middagvoorstelling	21	2.885	137
Scholen	Schoolvoorstelling	11	1.220	111
Wijkcentra	Avond- en middagvoorstelling	5	510	102
Uitmarkten	Presentaties	5	500	100
Thalia, Paramaribo	Avond- en middagvoorstelling	6	2.735	456
Anders	Middagvoorstelling	1	65	65
Subtotaal	Voorstellingen en presentaties	49	7.915	162
Scholen	Serie workshops*	11	825	75
Herneming Seven Sins september tot en met december 2002				
Theaters	Avond- en middagvoorstelling	29	4.225	146
Scholen	Schoolvoorstelling	11	735	67
Wijkcentra	Avond- en middagvoorstelling	0	0	0
Anders	Middagvoorstelling	0	0	0
Subtotaal	Voorstellingen en presentaties	40	4.960	124
Scholen	Serie workshops*	7	545	78
TOTAAL	Voorstellingen en presentaties	89	12.875	145
	Serie workshops*	18	1.370	76

* Serie workshops: elke workshop bestaat uit een workshop dans, zang, rap en spel. De workshops worden altijd in een pakket van vier verkocht.

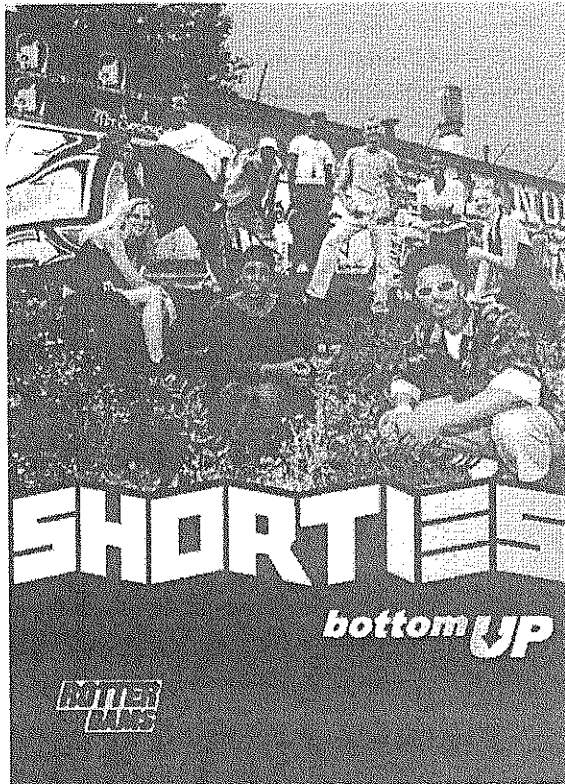

Spreiding

Voorstellingen en presentaties			Serie workshops*		
Provincies	%	Absoluut	Provincies	%	Absoluut
Zuid-Holland	57,3	51	Zuid-Holland	77,8	14
Noord-Holland	18,0	16	Flevoland	11,1	2
Flevoland	3,4	3	Suriname	11,1	2
Zeeland	3,4	3			
Groningen	3,4	3			
Brabant	2,2	2			
Drenthe	2,2	2			
Overijssel	2,2	2			
Limburg	1,1	1			
Suriname	6,7	6			
TOTAAL	100	89	TOTAAL	100	18

* Serie workshops: elke workshop bestaat uit een workshop dans, zang, rap en spel. De workshops worden altijd in een pakket van vier verkocht.

4 Vooruitblik op 2003

Voor het eerst gaan we dit jaar niet één, maar twee grote producties uitbrengen. Op 6 maart gaat de voorstelling *Shorties* in première en op 17 september *What's going on*. In deze producties zal verder gewerkt worden met de bottom up werkwijze. De inbreng van het ensemble is hierbij van fundamenteel belang. Net als vorig jaar zal ook dit jaar de nadruk liggen op verdieping en wordt er voortgebouwd op de kennis en ervaring die in de afgelopen jaren is opgedaan.

What's going on is een voorstelling die geïnspireerd is op het leven van Marvin Gaye en gaat over de relatie van een jongen met zijn vader. De regie en scriptontwikkeling zullen in handen zijn van Freddie Hendricks (met wie we ook al in 2001 hebben gewerkt) en Vanessa Beks. Deze laatste is ook scriptbegeleider bij de productie *Shorties*.

Shorties is een project waarbij de spelers zelf een productie ontwikkelen en maken rond een thema dat hen aanspreekt en met makers die zij interessant vinden. De artistieke ambities van de spelers om uit te groeien tot volwaardige theatermakers krijgen ruim baan. Deze manier van werken daagt de spelers uit in hun creativiteit en veelzijdigheid en zorgt ervoor dat de producties nog meer aansluiten op de belevingswereld van de spelers en het jonge publiek. Een artistiek team van ervaren theatermakers (Sahr Ngaujah, Julien Antoinetti en Vanessa Beks) coacht de jongeren in het maakproces. De spelers hebben het thema vriendschap en onderlinge relaties gekozen. Twee korte stukken van elk een half uur vormen samen één productie, in de kenmerkende stijl van Lef met veel muziek, rap, zang, dans en multimedia. Bij succes zal dit project jaarlijks worden uitgevoerd.

Om hun daarbij zo goed mogelijk te kunnen begeleiden, wordt er een **trainingstraject** opgezet, waarbij de spelers zowel in hun artistiek, didactische en zakelijke vaardigheden worden getraind. In wekelijkse trainingen en meerdaagse workshops krijgen de spelers les in onder meer spel, zang en dans, didactiek, belastingen, contractonderhandeling, sociale vaardigheden, mediatraining en auditietraining. Het doel van deze trainingen is de spelers voor te bereiden op een renderende beroepspraktijk na hun tijd bij Rotterdams Lef.

Educatie

Rondom beide producties wordt een educatief programma ontwikkeld met workshops, (digitale) lesbrieven en het project 'The Making of...'. De lesbrieven krijgen een iets andere invulling dan vorig jaar; minder talig, zowel een gedrukte als een digitale versie, en nog beter aansluitend bij de belevingswereld van jongeren. Het peereducation principe wordt ook hier toegepast. Het is niet geschreven vanuit een volwassene, maar vanuit de spelers zelf.

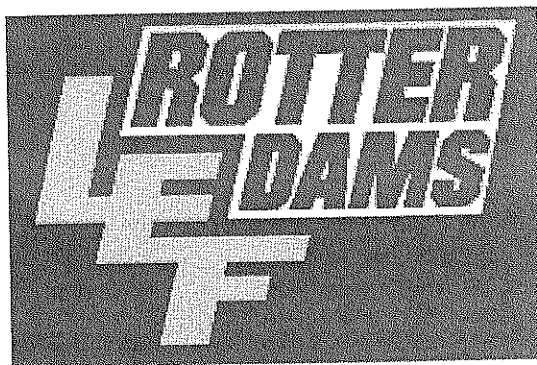
Bijlagen

1 Rotterdams Lef in het kort

2 Medewerkers 2002

3 Speellijst en bezoekerijfers 2002

4 Recensies

1 Rotterdams Lef in het kort

Rotterdams Lef is de jongerentheatergroep van Hal 4 en maakt eigentijds theater voor jongeren vanuit een streetwise benadering. Lef maakt confronterend en meeslepend theater waarin spel, dans, muziek, rap, zang en digitale media met elkaar verweven zijn. Zij wil het theater zo dicht mogelijk bij de jongeren brengen. De groep speelt voorstellingen op scholen, festivals en in theaters door het hele land. Ook heeft zij een tournee op Aruba en door Suriname gemaakt.

Het gezelschap bestaat sinds 1996 en heeft een ensemble met tien jonge (autodidacte) talenten in de leeftijd van 18 tot 26 jaar. De groep is zeer cultureel divers samengesteld (Surinaams, Antilliaans, Hollands, Kaapverdiaans en Marokkaans). De meeste spelers blijven zo'n twee jaar bij de groep om daarna door te stromen naar andere gezelschappen, theaterscholen of film- en tvproducties. Ze zijn inmiddels erg gewild. Ieder jaar worden er audities gehouden. Twee dagen lang werken de regisseurs/docenten met de auditanten, die hen beoordelen op hun dans, zang en spel kwaliteiten.

Doelgroep

De doelgroep zijn jongeren vanaf 14 jaar vanaf VMBO niveau.

Doelstelling

Het doel is jongeren in aanraking te brengen met theater dat uitgaat van de leefwereld van jongeren en gebruik maakt van de vele vormen en expressiemogelijkheden van de jongerencultuur.

Educatieve uitgangspunten

Bottom-up benadering

De producties van Rotterdams Lef worden ontwikkeld vanuit de belevingswereld van jongeren en de daarbij behorende muziek-, kleding-, leef- en dansstijlen. Dit vloeit als vanzelf voort uit de input van de dynamische en cultureel diverse spelersgroep. De verschillende muziek-, dans en theaterstijlen worden bewust en doelmatig gebruikt om teksten, gevoelens en scènes optimaal over te kunnen brengen.

Peer-education

Het peer-education principe gaat ervan uit dat jongeren snel leren en dingen sneller aannemen van leeftijdsgenoten. Tijdens de workshops spel, rap, zang en dans wordt het jonge publiek begeleid door spelers die in leeftijd en belevingswereld dicht bij hen staan. De spelers nemen de rol van coach en stimulator aan, anders dan een docent in traditionele zin die een verhaal vertelt en zegt "hoe je het moet doen".

HAL 4

Producent Hal 4

Hal 4 is de producent van Rotterdams Lef. Hal 4 beschikt over een eigen theater, waar jongerentheaterprogrammering centraal staat. Rotterdams Lef beschikt over een companymanager en een technicus. Hal 4 levert facilitair personele ondersteuning op de gebieden personeelszaken, financiële administratie, officemanagement, secretariaat, marketing, publiciteit en beleid. Hal 4 verzorgt eveneens kantoorfaciliteiten, transport, licht- en geluidsapparatuur.

Financiën

De uitkoopsommen vormen inmiddels een substantieel onderdeel van de inkomsten. Ook het aantal opdrachten neemt toe. Rotterdams Lef is verder afhankelijk van tal van kleinere incidentele fondsbijdragen. De ambitie is om de komende jaren artistiek zodanig door te groeien dat Rotterdams Lef lokaal en landelijk een meerjarenfinanciering in de volgende cultuurnota periode veroverd.

2 Medewerkers 2002

Artistieke leiding

Evan van der Most

Artistieke raad

Catelien van der Hoeven

Evan van der Most

Michael Sahr Ngaujah

Jolanda Spoel

Mark Walraven

Zakelijke leiding

Hans Blick

Beleid

Catelien van der Hoeven

Regie

Milushka Birge

Elike Koster

Michael Sahr Ngaujah

Jolanda Spoel

Acteurs

Laise Aerts

Camie Bongers

Sharon Bouma

Nasrdin Dchar

Elcon Fleur

Marjolein Frantzen

Melvin van Gennip

Eline Jansen

Naro Jurles

Mike Latina
Cilesia Lima
Sara Lima
Romeo Schotsborg
Tjon A Sien
Ruben Solognier

Decor en kostuums

Merel Nip

Visuals

Shade Interactive: Ruud Lanfermeijer

Muziek

Ben Elshout

Choreografie

Ruben Solognier

Lichtontwerp

Aram Visser
Peter Budwilowitz

Techniek

Ivo Boon
Peter Budwilowitz
Babis Daoutis
Remko van Dokkum
Isa Karatas
Hans van der Laarse
Danny van der Meeren
Mirjam Scholten

Productie

Sasha Dees
Henca Maduro
Jennefer Verbeek
Sigmar Vriesde

Verkoop en educatie

Paul Raterman

Publiciteit en educatie

Catelien van der Hoeven
Tineke van den Polder
Lotte Stigter

Website

Dianne Sterenberg

Grafisch ontwerp en fotografie

Frank Hanswijk
Bas Tiemes (Scheeps en Partners)

Met dank aan

Fonds Amateurkunst en Podiumkunsten
Gemeente Rotterdam
Ministerie van Buitenlandse Zaken
Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling / Directoraat Cultuur (Suriname)
Podium Kunstwerk
Provincie Zuid-Holland
Rotterdamse Kunststichting
Sport en Recreatie, Gemeente Rotterdam
VSB fonds
Werkstad

3 Speellijst en bezoekerscijfers 2002

Seven Sins februari tot en met augustus 2002				Bezoekersaantallen
Datum	Locatie	Activiteit		
07-02-'02	Wijkcentrum Odeon	Tryout		80
08-02-'02	Wijkcentrum Odeon	Tryout		120
13-02-'02	Theater Lantaren Venster	Tryout Seven Sins		100
14-02-'02	Theater Lantaren Venster	Tryout Seven Sins		100
15-02-'02	Theater Lantaren Venster	Première Seven Sins		100
19-02-'02	Theater de Willem	Seven Sins		120
20-02-'02	Willem de Zwijgercollege	Workshops (2X)		85
28-02-'02	S. G. Nehalinea	Seven Sins (2)		120
11-02-'02	Andreascollège	Seven Sins + workshops		100
12-02-'02	Andreascollège	Seven Sins + workshops		100
13-02-'02	Andreascollège	Seven Sins + workshops		100
16-02-'02	Ostade theater	Seven Sins		100
19-02-'02	College Henegouwen	Seven Sins		120
20-02-'02	Het ontmoetingscentrum	Seven Sins		80
26-02-'02	S. G. Scheidmond	Seven Sins		120
27-02-'02	Cosmictheater	Seven Sins		120
02-04-'02	Augustinus college	Seven Sins		100
03-04-'02	College Henegouwen	Seven Sins		120
05-04-'02	SKVR	Seven Sins + workshops (2)		240
09-04-'02	Theater het Kruispunt	Seven Sins (2)		300
10-04-'02	Theater de Gooite	Seven Sins (2)		300
11-04-'02	Theater de Gooite	Seven Sins (2)		300
12-04-'02	Theater de Gooite	Seven Sins (2)		300
15-04-'02	Theater de Griffioen	Seven Sins		100
17-04-'02	Adelbert college	Seven Sins + workshops		85
18-04-'02	Huygens Lyceum	Seven Sins + workshops		85
22-04-'02	Wijkcentrum Odeon	Seven Sins		120
25-04-'02	Wijkgebouw Clemenshuis	Seven Sins		110
01-05-'02	j.gevangenis de Hartelborgt	Seven Sins		65
13-05-'02	Theater Thalia, Paramaribo	Seven Sins + workshops		65
16-05-'02	Theater Thalia, Paramaribo	Seven Sins (2)		1.020
17-05-'02	Theater Thalia, Paramaribo	Seven Sins (2)		1.050
18-06-'02	Theater Thalia, Paramaribo	Seven Sins		600
13-06-'02	Theater Hal 4	Seven Sins		210
14-06-'02	Theater Hal 4	Seven Sins (2)		310
15-06-'02	Theater Hal 4	Seven Sins		185
25-08-'02	Uitmarkt A'dam, Amuse studio	Complatie Seven Sins (3)		300
01-09-'02	R' Uitmarkt	Complatie Seven Sins (2)		200
Subtotaal		49 Voorstellingen en presentaties		7.915
		11 Series workshops		825